

Liite 1.

**Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto**

Pohjanmaan maakuntaohjelman 2007–2010 ympäristöselostus

Maakuntavaltuuston hyväksymä 4.12.2006

Pohjanmaan maakuntaohjelmaan 2007–2010 liittyvä ympäristöselostus

1. Johdanto	3
2. Pohjanmaan maakuntaohjelma 2007–2010	3
2.1 <i>Maakuntaohjelman päätavoitteet – kilpailukykyinen kestävä kehitys ja sosiaalisen pääoman Pohjanmaa</i>	3
2.2 <i>Suhde muihin asiaan liittyviin ohjelmiin ja suunnitelmiin</i>	4
3. Pohjanmaan ympäristön nykytila, ominaispiirteet, ongelmat ja haasteet	4
3.1 <i>Maisemarakenne</i>	4
3.2 <i>Maa - ja kallioperä</i>	5
3.3 <i>Ilmasto ja ilman laatu</i>	5
3.4 <i>Melu</i>	6
3.5 <i>Luonnon monimuotoisuus</i>	6
3.6 <i>Vedet</i>	8
3.7 <i>Alue- ja yhdyskuntarakenne</i>	9
3.8 <i>Liikenne</i>	11
3.9 <i>Tekninen huolto</i>	12
3.10 <i>Kulttuuriympäristö</i>	13
3.11 <i>Sosiaaliset ominaispiirteet</i>	13
3.12 <i>Pohjanmaan erityispiirteet</i>	13
3.13 <i>Ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet</i>	14
4. Arviointiprosessi	16
5. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2007–2010 vaikutusten arviointi	17
5.1 <i>Merkittävimmät vaikutukset toimintalinjoittain</i>	17
5.2. <i>Pohjanmaan maakuntaohjelman 2007–2010 vaikutukset</i>	21
5.2.1 <i>Ekologiset vaikutukset</i>	21
5.2.2 <i>Sosiaaliset vaikutukset</i>	21
5.2.3 <i>Taloudelliset vaikutukset</i>	22
5.2.4 <i>Kulttuuriset vaikutukset</i>	22
5.2.5 <i>Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset</i>	23
6. Seuranta	23
7. Tiivistelmä	23

1. Johdanto

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005) tuli voimaan 1.6.2005. Tämä ns. SOVA-laki ja sitä täydentävä valtioneuvoston asetus (347/2005) sisältävät säännöksen yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia riittävällä tavalla suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa sekä säännökset tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarvioinnista. SOVA-lailla ja SOVA-asetuksella toteutettiin EY:n direktiivi (2001/42/EY) tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista.

Maakuntaohjelma on SOVA-lainsäädännön mukainen suunnitelma, johon tulee soveltaa SOVA-lain mukaista ympäristöarviointia. SOVA-lain 8 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaava viranomainen selvittää ja arvioi suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ympäristöselostuksen. Ympäristöselostus laaditaan osana muuta valmistelua ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä.

Suunnitelman ja ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnin tavoitteena on SOVA-lain 1 §:n mukaan edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioonottamista viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa ja hyväksymisessä, parantaa yleisön tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia sekä edistää kestävä kehitystä.

2. Pohjanmaan maakuntaohjelma 2007–2010

2.1 *Maakuntaohjelman päätavoitteet – kilpailukykyinen kestävä kehitys ja sosiaalisen pääoman Pohjanmaa*

Maakuntasuunnitelmassa esitetään maakunnan tavoitetila ja kehittämistoimet. Maakuntaohjelma on maakuntasuunnitelman neljän vuoden toteuttamisohjelma. Maakuntakaava antaa maakuntasuunnitelmalle fyysisen muodon, sillä maakuntakaavassa esitetään aluerakenteen tavoiteltu kehitys. Maakuntaohjelmalla voidaan tukea ja varmistaa tavoitellun alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittymistä. Maakuntaohjelman tavoitteita konkretisoidaan vuosittain tehtävällä toteuttamissuunnitelmalla, joka toimii maakunnan lyhyen aikavälin kehittämissasiakirjana.

Pohjanmaan vuosien 2007–2010 maakuntaohjelman tavoitteet perustuvat maakuntavaltuuston vuonna 2003 hyväksymään Pohjanmaan maakuntasuunnitelmaan 2020. Maakuntasuunnitelmaan on kirjattu pitkän aikavälin kehittämisen visio ”Kaksi kieltä, yhtä mieltä” sekä kehittämisen tavoitteet ja strategiat. Pohjanmaan erityisiä kehittämistavoitteita ovat osallisuus, kilpailukyky ja kestävä kehitys.

Pohjanmaan omaehtoiseen kehittämiseen osallistuvat toimijat tarvitsevat keskinäisen työnjaon ja yhteistyön sekä maakunnan tahdon osoittavaa strategista suunnitelmaa. Juuri maakuntaohjelma kokoaa ja yhteen sovittaa toimijoiden laatimat erilaiset ohjelmat, toimintalinjaukset ja rahoituksen. Maakuntaohjelma ohjaa maakunnan valintoja, joita maakunnan kehittämiseksi tehdään, ja sen tavoitteena on palvella entistä paremmin edunvalvontaa.

Pohjanmaan maakuntaohjelma määrittelee keskeisimmät kehittämissuunnitelmat ja tärkeimmät hankekokonaisuudet, toimenpiteet ja hankkeet maakunnan kehittämiseksi vuosina 2007–2010. Maakuntaohjelman keskeisin pyrkimys on maakunnallisen tahtotilan vahvistaminen sekä maakunnan kehittäminen kokonaisvaltaisesti ja tasapuolisesti. Kehittämisen lähtökohdan muodostavat niin maakunnan kuin myös seutukuntien erityispiirteet. Tavoitteena on edelleen vahvistaa maakunnan toimijoiden toimintaedellytysten, keskinäisen yhteistyön ja työnjaon kehittämistä sekä hyvien käytäntöjen levittämistä. Maakunnan erityishaasteena on sitouttaa lukuisat eri toimijat maakuntaohjelman toteuttamiseen.

Pohjanmaan kilpailukykyyn vahvistamiseksi vuosina 2007–2010 toimijoiden tavoitteena on erityisesti

- innovaatiojärjestelmän ja osaamisen kehittäminen
- saavutettavuuden, tasapuolisen aluerakenteen ja hajautetun energian tuotannon kehittäminen

- sosiaalisen pääoman kehittäminen
- luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin edistäminen

Nämä neljä tärkeintä tavoitetta muodostavat vuosien 2007–2010 Pohjanmaan maakuntaohjelman toimintalinjat.

2.2 Suhde muihin asiaan liittyviin ohjelmiin ja suunnitelmiin

Maakuntaohjelma yhteen sovittaa erilaiset ohjelmat ja niiden toimintalinjaukset sekä rahoituksen. Maakuntaohjelma ei siten sulje pois kansallisten ja EU-ohjelmien keskeisten sisältöjen toteuttamista.

Maakuntaohjelman tavoitteet ovat yhteneväiset valtioneuvoston alueiden kehittämistä koskevien tavoitteiden kanssa. Maakuntaohjelman tavoitteeksi asetetut maakunnan kilpailukyvyyn vahvistaminen, palvelurakenteen turvaaminen ja tasapainoinen aluerakenne ovat myös valtioneuvoston alueiden kehittämistä koskevia tavoitteita.

Valtioneuvoston hyväksymiä kansallisia erityisohjelmia ovat aluekeskusohjelma, osaamiskeskusohjelma, maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma sekä saaristo-ohjelma, joille asetetut erityistavoitteet on myös yhteen sovitettu maakuntaohjelman tavoitteiden ja kehittämiskokonaisuuksien kanssa. Tähän on antanut erinomaisen mahdollisuuden maakuntaohjelman sekä EU:n rakennerahasto-ohjelmien ja kansallisten erityisohjelmien valmistelu samanaikaisesti. EU:n uutta vuosien 2007–2013 ohjelmakautta koskien on valmisteltu EU:n alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoitteen EAKR- ja ESR-toimenpideohjelmat, alueellinen maaseutuohjelma, alueellisen yhteistyön tavoiteohjelma (Botnia-Atlantica) sekä kalatalouden kehittämisohjelma.

Maakuntaohjelman tulee mahdollisuuksien mukaan edistää myös yleisesti hyväksytyjä kansainvälisiä, kansallisia ja maakunnallisia ympäristötavoitteita. Tavoitteet ovat osa ympäristövaikutusten arvioinnin taustatietoa, ja ne on pyritty ottamaan huomioon maakuntaohjelman vaikutusten merkittävyyttä arvioitaessa. Keskeisimpiä ympäristötavoitteita sisältäviä strategioita ja ohjelmia ovat Rion sopimus, YK:n ilmastopöytäkirja, kansallinen energia- ja ilmastostrategia, valtakunnallinen jätesuunnitelma sekä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Ympäristötavoitteita sisältäviä alueellisia ohjelmia ja strategioita ovat Länsi-Suomen ympäristöohjelma, Länsi-Suomen alueellinen jätesuunnitelma, Rannikon metsäohjelma sekä vuonna 2006 valmistuva Länsi-Suomen ympäristöstrategia 2007–2013.

3. Pohjanmaan ympäristön nykytila, ominaispiirteet, ongelmat ja haasteet

3.1 Maisemarakenne

Pohjanmaan suurmaisemarakenteen perusrungon muodostavat maakuntarajojen ulkopuolelle ulottuvat ja vedenjakajaselänteiden erottamat jokilaaksot, rannikon jokisuistoalueet sekä laaja saaristo. Pohjanmaan maakunta sijoittuu sekä rannikkovyöhykkeelle että lakeusvyöhykkeelle.

Lakeusvyöhyke on paljastunut veden alta noin 7000–3000 vuotta sitten, ja sijoittuu korkeustasojen 20–90 metrin väliselle alueelle. Lakeusvyöhykkeen maisema on merivesien tehokkaasti huuhtomaa maisemaa. Maiseman perusrungon muodostavat jokiuoma, hedelmälliset laaksot ja vedenjakajaselänteet. Selänteet rajaavat jokilaaksot yhtenäisiksi maisema-alueiksi. Pohjanmaan jokilaaksojen koko vaihtelee laajoista, Suomenselän suurelta vedenjakajalta lähtevistä Kyrön-, Lapuan-, Ähtävän- ja Kruunupyynjokilaaksoista pienempiin jokilaaksoihin. Laaksoja rajaavat vedenjakajaselänteet ovat yleensä soistuneita ja karuja. Harjujaksoja on vähän ja ne noudattavat katkonaisina ketjuina laaksoja. Asutus on ensi vaiheessa hakeutunut joen rantaan muodostaen yhtenäisiä nauhamaisia kyliä. Myöhemmin asutus hakeutui kauemmaksi joesta selännealueiden reunaan.

Maakunta kuuluu pääosin rannikkovyöhykkeeseen, joka on maankohoamisen leimaamaa vyöhykettä. Rannikkovyöhyke on Pohjanmaan nuorinta, viimeksi veden alta noussutta aluetta, jonka rantaviiva muuttuu jatkuvasti maan kohotessa. Maaperä on hyvin lajittunutta, ja selänteiden sekä laaksojen verkosto

pieniirteistä. Vedenjakajat ovat kivikkoja tai kallioita rajaten savitasanteita. Asutus on hakeutunut kivikkoisten selänteiden reunoille ja suojaisiin meren lahtiin. Kaupungit ovat keskittyneet rannikolle jokisuistoihin. Kylät seuraavat maiseman rakennetta joko rykelminä tai leveinä nauhoina. Myös huvila-asutus, joka on maan vanhinta, antaa oman leimansa kulttuurimaisemaan.

3.2 Maa- ja kallioperä

Vaasan seudulta pohjoiseen kallioperä on ns. Vaasan graniittia. Vaasan seudun eteläpuolinen alue kuuluu Pohjanmaan svekofenniseen liuskejaksoon, joka on syntynyt noin 1900 miljoonaa vuotta sitten. Nuorimpia graniitteja (1560 miljoonaa vuotta) Suomessa edustavat rapakivigraniitit, joita esiintyy Kristiinankaupungin eteläosassa. Pohjanmaan erikoisuutena on yksi Suomen seitsemästä tunnetusta meteoriitin törmäysalueesta. Söderfjärdenin meteoriitin törmäys on ajoitettu tapahtuneeksi noin 550 miljoonaa vuotta sitten.

Kallioperää peittävä yleisin maalaji on moreeni. Rannikkoalueella Oravaisista Pietarsaaren seudulle saakka esiintyy huuhtoutunutta pintamoreenia, hietamoreenia. Korsnäsista etelään Suupohjan rannikkoalueella esiintyy mäkisavimoreenia. Moreenimuodostumista yleisimpiä ovat drumliinit, kumpumoreenit ja De Geer -moreenit. Maakunnan pohjoisosassa on iso drumliinialue, joka ulottuu Uudenkaarlepyyn, Pedersören ja Kruunupyyn alueelta Peräseinäjoelle. Kumpumoreenialueita esiintyy erityisesti Vaasan seudulla. Vaasan seudun kumpumoreeneille ovat lisäksi tyypillistä suuret pintalohkareet. Vaasan saaristo, erityisesti Raippaluodon ja Kaukaluodon alueet ovat tyypillisimpiä De Geer -moreenin esiintymisalueita. Suurimmat katkokset moreenialueisiin aiheutuvat jokilaaksoista, jotka ovat täyttyneet savella muodostaen laajoja tasankoja. Erikoinen maaperämuodostuma on Storsandin hiekkadyynialue Uudessakaarlepyyssä.

Pohjanmaan maakunnan harjujaksoihin kuuluvat muodostumat ovat pääasiassa vain vähän ja loivasti ympäristöstään kohoavia ns. Pohjanmaan tyyppin harjuja. Alueen harjut muodostavat kaakosta luoteeseen suuntautuvia jaksoja. Jokilaaksojen harjut ovat usein savi- ja silttikerrosten peittämiä ja niistä käytetään nimitystä piiloharju. Rannikon harjujaksojat jatkuvat meren pinnan alapuolelle ja useita niistä voidaan seurata Ruotsin puolelle saakka.

Pohjanmaalla on pulaa sekä rakentamiseen soveltuvista soravaroista että hyvälaatuisesta pohjavedestä. Maakunnan sora- ja hiekkäesiintymät ovat toiseksi pienimmät verrattuna muihin maakuntiin. Maa-aines- ja pohjavesivarat ovat vielä jakaantuneet epätasaisesti alueellamme. Soranottomäärät ovat pysyneet melko tasaisina, mutta kalliokiviaineksen otto on ollut jatkuvassa kasvussa viime vuosina. Maaperää kuormittavat sekä pistemäisistä lähteistä suoraan maahan pääsevät aineet että ilmasta laajoille alueille tuleva laskeuma. Rannikkoseudulla happamat sulfaatti- eli alunamaat ovat huomattava vesistöjä happamoittava tekijä. Alunamaat sijaitsevat pääasiassa noin 60 metriä merenpinnan yläpuolella olevan korkeuskäyrän alapuolella.

3.3 Ilmasto ja ilman laatu

Länsi-Suomen ilmastossa on sekä merellisiä että mantereisiä piirteitä. Maakunnan merellisen sijainnin ja kapean rannikon suuntaisen muotonsa johdosta merellisen ilmaston vaikutus ulottuu lähes koko maakunnan alueelle. Merelliselle ilmastolle on tunnusomaista lämpöolojen tasaisuus. Meren läheisyydessä lämpötilan vuosi- ja vuorokausivaihtelut ovat vähäisempiä kuin sisämaassa. Tämä ilmenee mm. syksyn ja kevään pidentymisenä sisämaahan verrattuna. Vaasan ja Kokkolan välinen rannikkoseutu on sekä kesällä että talvella Suomen vähäsateisinta aluetta. Rannikolla on auringonpaistetunteja enemmän kuin muualla Suomessa.

Merellä ja rannikolla vallitsevat etelän ja lännen väliset tuulet. Tämä pätee myös sisämaassa, vaikkakin tuulen voima on heikentynyt. Ilmastomuutoksen seurauksena arvioidaan voimakkaiden tuulien lisääntyvän.

Merkittävimmät ilman epäpuhtauksien päästölähteet ovat alueellamme energiantuotanto, teollisuus ja liikenne. Maakunnan erityispiirteitä ovat rannikkoalueen isot sähköä ja lämpöä tuottavat hiili- ja turvevoimalat (Pohjan Voima Oy:n Kristiinan voimalaitos, UPM Kymmene Pietarsaassa, Vaskiluodon Voima Oy Vaasassa, Oy Alholmens Kraft Ab ja Oy Metsä-Botnia Ab Kaskisissa) sekä kasvihuoneviljelyyn liittyvät pienet öljykattilat. Alueella on teollisen toiminnan ja energiantuotannon vähentämistoimia kohdistettu

tavallisimpien rikki-, typpi- ja hiukkaspäästöjen vähentämisen lisäksi erityisesti hajupäästöihin ja haihtuvien orgaanisten yhdisteiden päästöjen vähentämiseen.

Tieliikenteen pakokaasujen mukana ilmaan joutuu vuosittain suuria määriä haitallisia aineita, kuten hiilimonoksidia, hiilivetyjä, typen oksideja ja hiilidioksidia. Ongelmallisin näistä on kasvihuoneilmiötä aiheuttava hiilidioksidi. Myös tieliikenteen hiukkaspäästöt ovat merkittävät.

Ilman laatua seurataan jatkuvatoimisilla mittauksilla Suupohjan seudulla, Pietarsaaren seudulla ja Vaasassa. Ilman rikkidioksidipitoisuudet ovat alueella matalat. Sen sijaan typenoksidien pitoisuudet ovat ajoittain korkeat liikenteestä johtuen. Alueella ilman laatu on rikkidioksidia tarkasteltaessa ollut hyvä kaikilla paikkakunnilla, mutta typenoksidipitoisuudet ovat ajoittain korkeat kaupunkien liikenneväylien varrella.

3.4. Melu

Melu on merkittävä elinympäristön laatua ja viihtyisyyttä heikentävä ympäristöongelma. Melu vaikuttaa monella tavalla kielteisesti ihmisen terveyteen, hyvinvointiin ja viihtyvyyteen. Päiväsaikaan häiritsevän melun rajana pidetään 55 desibeliä. Suomessa asuu noin miljoona ihmistä alueilla, joilla ympäristömelun keskiäänitaso päiväsaikaan ylittää tämän rajan. Suomessa yli 55 dB:n melualueilla asuvien määrä on pienempi kuin useimmissa Keski-Euroopan maissa. Ympäristömelulle altistuminen keskittyy suurimmille kaupunkiseuduille. Kaupunkirakenteesta ja liikenneverkosta riippuen melulle altistuu enimmillään 30 % kunnan asukkaista. Pohjanmaalla melu ei ole niin suuri ongelma kuin Etelä-Suomessa.

Tieliikenne on ylivoimaisesti suurin ympäristömelulähde. Arviolta 17 % suomalaisista asuu alueilla, joilla altistuu tieliikennemelulle. Eniten tieliikenteelle altistutaan suurissa kaupungeissa. Vaasan taajama-alueella korkeimmat liikennemeluarvot keskittyvät pääsisääntuloreiteille ja keskustan vilkkaimmille katuosuuksille.

Myös raide- ja lentoliikenteen melulle altistuminen keskittyy suurimmille kaupunkiseuduille. On arvioitu, että lentoliikenteen aiheuttamalle melulle altistuu 0,5 % ja raideliikenteen aiheuttamalle melulle 0,7 % suomalaisista. Maakunnassa lentoliikenteestä aiheutuvaa melua esiintyy Vaasan–Mustasaaren alueella ja Kruunupyssä. Lentomelulle altistuvat kenttien läheisyydessä sekä nousu- ja laskusektorialueilla asuvat ihmiset.

Pohjanmaan radan varrella rautatiemelua ulottuu 300–400 metrin etäisyydelle radasta. Rautatieliikenteen melulle altistuvien määrä välillä Seinäjoki–Oulu on nykyisin noin 1000 as päivällä (yli 55 dB) ja 6300 as yöllä (50 dB), josta Pohjanmaan maakunnan alueella altistuvien määrä on päivällä 50 ja yöllä viisinkertainen. Radalle tehtävien parantamistoimenpiteiden johdosta rautatieliikenteen melulle altistuvien määrä kasvaa nykyisestä.

Teollisuusmelua aiheuttavat paikallisesti teollisuuslaitokset. On arvioitu, että 0,1 % suomalaisista altistuu teollisuusmelulle. Melutilanteen kartoituksia on tehty Pietarsaareissa ja Vaasassa. Melutasoltaan hiljaisia alueita ei ole maakunnassa vielä kartoitettu.

3.5. Luonnon monimuotoisuus

Alueen luonto on maamme oloissa erityislaatuinen ja monimuotoinen. On merta, saaristoa, jokia, metsiä, soita, harjuja ja peltoa. Näistä edustavimmat osat on otettu mukaan valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Alueella on useita rantojensuojeluohjelmaan, lintuvesiensuojeluohjelmaan, soidensuojeluohjelmaan, lehtojensuojeluohjelmaan ja vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluvia kohteita sekä kaksi harjijensuojeluohjelmaan kuuluvaa kohdetta. Rantojensuojelu on painottunut merialueelle. Merenkurkun kaikki rantojensuojelukohteet sisältyvät laajaan Korsnäsista Uudenkaarlepyyn saaristoon saakka ulottuvaan suojelualuekokonaisuuteen. Lintuvesiensuojeluohjelmaan sisältyy edustavimpia matalia merenlahtia, kuten kansainvälisesti arvokkaiksi luokitellut Eteläinen Kaupunginselkä, Vassorinlahti ja Lapväärtinjokisuisto–Härkmerenlahti. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi on suojeluohjelmia toteutettu vuodesta 1980 alkaen. Pääosa näiden ohjelmien kohteista sisältyy myös Euroopan yhtenäiseen suojeltavien alueiden Natura 2000 –verkostoon, ja niiden toteutus etenee hyvin.

Rannikolla maankohoaminen on nopeaa, 6–8 mm vuodessa, muuttaen jatkuvasti rannikon elinympäristöjä ja maisemaa, ja luoden erinomaiset puitteet luonnon säilymiselle ja kehittymiselle alueella.

Merenkurkun saaristo on hyväksytty UNESCO:n maailmanperintöluetteloon Suomen ensimmäisenä maailman luonnonperintökohteena geologisten ominaisuuksien perusteella vuonna 2006. Sen erityispiirteitä ovat De Geer -moreenit sekä maankohoaminen ja siihen liittyvät luonnon hitaat vaihettumisilmiöt, joita ovat flada-kluuvijärviketjut. Maan kohotessa nämä kuroutuvat merenlahdet erkanevat kokonaan meren vaikutuksesta. Maankohoaminen on luonnonperintöalueella 8–8,5 mm vuodessa, ja uutta maata syntyy noin 1 km² vuodessa.

Uhanalaisen kasvi- ja eläinlajiston kannalta erityisen merkittäviä ovat perinnemaisemat. Perinnemaisemat ovat maatalouden perinteisten maankäyttötapojen synnyttämiä maisemia, kuten niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Nämä luontotyypiltään perinnebiotoopeiksi kutsutut alueet ovat kasvi- ja eläinlajistoltaan erittäin monipuolisia. Perinnemaisemien ja niillä elävien lajien säilyminen edellyttävät kohteiden hoitamista perinteisen maatalouden menetelmin.

Kasvillisuus

Pohjanmaa sijoittuu lähes kokonaan rannikkoa myötäilevään 20–30 kilometriä leveään Etelä-Suomen eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Alueella moni eteläinen kasvilaji saavuttaa levinneisyytensä ääriajan. Suomessa ainoastaan Pohjanlahdenrannikolla ja läntisellä Ahvenanmaalla kasvavaa tyrniä on erityisesti ulkosaaristossa.

Pohjanmaan rannikolla maankohoaminen vaikuttaa merkittävästi kasvillisuuteen pitäen yllä kasvillisuuden jatkuvaa kehitystä. Merestä kohoavan maan kasvillisuus noudattaa selvää korkeussuuntaista vyöhykkeisyyttä. Eri lajit seuraavat toisiaan sitä mukaa, kuin kasvupaikkojen olosuhteet maankohoamisen myötä muuttuvat. Ensimmäisenä puulajina tulee merestä kohonneille alueille yleensä leppä, jonka jälkeen alueen valtaa kuusi. Maankohoamisen jatkuessa metsät muuttuvat yhä karummaksi. Tämä uusien metsien kehityskulku ja muuttuminen maankohoamisen paljastamilla rannoilla tekevät rannikkometsistä monimuotoisia ja maailmanlaajuisestikin mielenkiintoisia.

Alueen maa-alasta on metsämaata vajaa 70 % pääpuulajin ollessa mänty. Metsistä kolmannes on kuusivaltaista. Metsämaasta soiden osuus on vajaa 30 %. Alueen suot ovat lähinnä kasvuturpeen tuotantoon soveltuvia. Rannikkoalue nousee pienen kaltevuuden johdosta nopeasti merestä, mikä johtaa metsämaiden soistumiseen. Varsinkin rannikon kuusikot ovat alttiita soistumiselle. Ilmaston lämpeneminen voi edistää jalojen lehtipuiden leviämistä alueelle.

Eläimistö

Rannikkoalue on eteläboreaalista vyöhykettä. Merialueilla Merenkurkun saaristo muodostaa monien merellisten eliölajien pohjoisrajan. Merenkurkussa tavataan kaksi hyljelajia, harmaahylje sekä itämerennorppa. Saaristo on luonnollinen esiintymisalueen raja suolaisen ja makean veden kalastolle.

Lapväärtinjoki ja Ähtävänjoki ovat maamme harvoja jokia, joissa elää jokihelmisimpukka. Lapväärtinjoessa elää myös luonnonvarainen meritaimenkanta. Arvokkaan meritaimenkannan vuoksi Lapväärtin–Isojoki kuuluu kansainvälisiin Project Aqua:n vesistönsuojelukohteisiin.

Suurpetojen määrä on ollut Pohjanmaalla kasvussa. Susia tavataan säännöllisesti erityisesti Suupohjassa. Myös karhukanta on vakiintunut, ja niiden levinneisyys ulottuu Suupohjan eteläosiin. Ilveksen asuinalueet ovat rannikon tuntumassa Suupohjasta Vaasanseudulle.

Pohjanmaan rannikon linnusto koostuu sekä täällä pesivistä että Merenkurkun kautta muuttavista linnuista. Saaristo ja jokisuut tarjoavat runsaslajiselle linnustolle erinomaiset pesimis- ja levähdysmahdollisuudet. Merenkurkun merikotkat muodostavat huomattavan osan Suomen koko merikotkakannasta. Pohjanmaan rannikolla tavataan Suomen tihein liito-oravakanta.

3.6 Vedet

Pintavedet

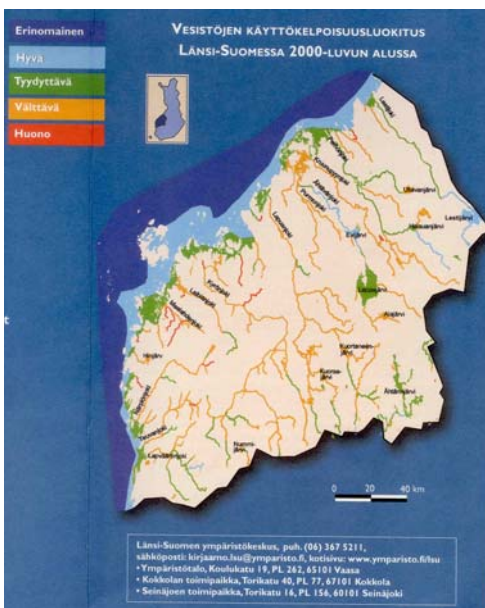
Vesipinta-ala muodostaa kolmasosan maakunnan kokonaispinta-alasta. Merenrannikon rantaviiva on pitkä, saaret mukaan luettuna rantaviivan pituus on noin 5500 km. Alueella on poikkeuksellisen vähän järviä verrattuna muuhun Suomeen. Järvet ovat pieniä ja matalia, ja siten herkkiä pilaantumiselle. Pohjanlahteen laskee 11 valuma-alueeltaan vähintään 200 km² vesistöä. Näistä suurin on Kyrönjoki. Alueen tasaisuudesta johtuen joet ovat herkkiä tulvimaan. Rannikon pienvesien erityispiirteitä edustavat fladat ja kluuvijärvet.

Bergön ympäristössä Selkämeri kapenee ja muuttuu Merenkurkuksi, joka on matalaa aluetta lukuisine luotoineen ja saarineen. Matala Merenkurkku muodostaa kynnyksen Selkämeren ja Perämeren välille. Merenkurkku on murtovesisisämeri, vaihtumisvyöhyke merellisen Selkämeren ja makean veden hallitseman Perämeren välillä. Merenkurkulle on tyypillistä meriveden vähäsuolaisuus.

Merenkurkun saaristo on matalien moreeniharjanteiden kuvioimaa maan ja meren mosaiikkia. Saaristolle luonteellisia ovat maan kohotessa kuroutuvat merenlahdet, fladat ja kluuvijärvet, jotka vähitellen erkanevat kokonaan meren vaikutuspiiristä. Samalla, kun vanhat fladat muuttuvat kluuvijärviksi, uudet merenlahdet muuttuvat fladoiksi. Fladat ja kluuvijärvet ovat maailmanlaajuisesti ainutlaatuisia ekosysteemejä.

Alueen joet ovat reheviä. Rehevyyden lisäksi on jokivesistöjen alaosilla maaperästä johtuvia happamuushaittoja. Jokia ja jokisuistoja on myös muutettu, ja erityisesti maa- ja metsätalous on heikentänyt vesistöjen vedenlaatua. Jokivesien tila on vuosien 2000–2003 laaditun luokituksen mukaan pääosin välttävä. Yhdyskuntien vesilaitoksista pintavettä käyttävät vielä Vaasa (Kyrönjoki) ja Pietarsaari (Ähtävänjoki).

Merialueen kuormituksesta suurin osa tulee jokivesien mukana. Jokien lisäksi merialuetta kuormittavat asutuksen ja teollisuuden puhdistetut jätevedet sekä kalan kasvatusta. Vaikka teollisuuden ja yhdyskuntien päästöt vesiin ovat pitkällä aikavälillä laskeneet, ei vesien tila ole kohentunut johtuen suuresta hajakuormituksesta. Rannikkovedet ovat yleisen vuosien 2000–2003 käyttökelpoisuusluokituksen mukaan jokisuistojen kohdalla tyydyttävää, sisäsaaristossa hyvää ja ulkosaaristossa ja ulkomerellä erinomaista. Pohjanlahden avomerialue on Itämeren puhtaimpia alueita.

Kartta 1. Vesistöjen käyttökelpoisuusluokitus Länsi-Suomessa 2000-luvun alussa. (Lähde: Länsi-Suomen ympäristökeskus)

Pohjavedet

Muuhun Suomeen verrattuna Länsi-Suomen pohjavesiesiintymät ovat huonolaatuisia ja jakautuneet erittäin epätasaisesti. Rannikkoalueella suurimmat pohjavesivarat ovat maakunnan pohjoisosassa Uudenkaarlepyyn, Pedersören ja Kruunupyyn alueella. Pohjavesiä on niukasti Vaasan–Mustasaaren alueella, Kyrönmaalla ja Pietarsaaren–Luodon alueella. Pohjoisella alueella harjut ovat jääkautta seuranneiden järvi- ja merivaiheiden rantavoimien tasoittamia. Harjut kohoavat vain vähän ympäristöstään, ja pohjavesi esiintyy lähellä maan pintaa. Keskisellä ja eteläisellä rannikkoalueella sijaitsevat peitteiset pitkittäisharjut, joiden korkeimmat kohdat kohoavat vain pieninä kohoumina niitä peittävien savikerrosten läpi.

Maakunnassa on 138 pohjavesialuetta, joista vedenhankintaa varten tärkeitä luokkaan I kuuluvia alueita on 125 kappaletta ja vedenhankintaan soveltuvia luokkaan II kuuluvia alueita 12 kappaletta. Maakunnan tärkeiden ja vedenhankintaan soveltuvien pohjavesialueiden arvioitu antoisuus on 95 770 m³/d. Pohjavedet ovat luontaisesti vähän happamia ja monin paikoin niissä esiintyy kohonneita rauta- ja mangaanipitoisuuksia.

Useilla alueilla pohjavedet ovat vaarassa pilaantua. Suurimman riskin muodostavat maa-ainesten otto, turkistarhaus, maatalous, teollisuus ja tiesuolaus. Alueen pohjavesialueille laaditaan suojelusuunnitelmia, jotka kattavat 10 % maakunnan pohjavesialueista. Suojelusuunnitelmien lisäksi tehdään pohjavesialueiden kunnostussuunnitelmia ja kunnostuksia.

3.7 Alue- ja yhdyskuntarakenne

Pohjanmaan maakunta koostuu vuoden 2007 alusta lähtien 17 kunnasta, jotka muodostavat Suomen länsirannikolle kapean 230 km pitkän ja noin 20–50 km leveän rannikkokaistaleen. Maakunta jakautuu neljään seutukuntaan: Vaasan seutuun, Kyrönmaahan, Pietarsaaren seutuun ja Suupohjan rannikkoseutuun. Maakunta rajautuu pohjoisessa Keski-Pohjanmaahan, idässä Etelä-Pohjanmaahan, etelässä Satakuntaan ja lännessä merialueeseen. Vuonna 2005 runsaan 7600 km²:n maapinta-alalla asui 173 627 asukasta.

Asutus on keskittynyt rannikolle, jokisuistoihin ja jokilaaksoihin. Elinkeinorakenteen muutosten myötä asutus on keskittynyt kaupunkeihin ja maaseututaajamiin. Vaikka keskittymistä on tapahtunut keskustajamiin, on alueella elinvoimainen kylärakenne. Rannikolla ja saaristossa on runsaasti vapaa-ajan asutusta. Loma-mökkejä on maakunnassa tällä hetkellä noin 19 500. Maakunnan väestöstä yli puolet asuu rannikon kaupungeissa Pietarsaassa, Uudessakaarlepyyssä, Vaasassa, Närpiössä, Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa.

Maakunnan yhdistävät muuhun maahan ja Eurooppaan rannikon suuntainen pääliikenneväylä E8 (vt 8) ja luoteis-kaakkosuuntainen E12 (vt 3). TEN-verkostoon kuuluva valtatie 3 sekä valtatie 16/18,13 ja 19 yhdistävät maakunnan sisämaahan ja pääkaupunkialueeseen. Alempi tieverkosto on kattava. Pohjanmaan rata kulkee alueen läpi, ja Seinäjoelta on rautatieyhteys Vaasaan, mutta rataa ei ole vielä sähköistetty. Maakunnassa on neljä syväsatamaa. Lentokenttiä on kaksi (Vaasa ja Kruunupyyn). Seinäjoelta Kaskisiin oleva rautatieyhteys palvelee raskaan tavaran kuljetuksia.

Pohjanmaa on monipuolisen teollisuuden (energia-, metalli- ja sähkötekniinen teollisuus, elektroniikka- ja tietoteollisuus, kemian-, muovi- ja veneteollisuus, puunjalostusteollisuus, elintarviketeollisuus sekä palvelualat ja matkailu) ja alkutuotannon maakunta. Suurteollisuus on sijoittunut rannikon kaupunkeihin, ja sille on ominaista vahva suuntautuminen vientiin. Suurteollisuus on synnyttänyt ympärilleen monipuolisia alihankintaketjuja, joihin kuuluvia yrityksiä sijaitsee rannikkokaupunkien ohella myös maaseudulla. Suurimmat työpaikkakeskittymät ovat kaupungeissa. Myös palvelut ovat keskittyneet suurimpiin taajamiin. Palvelujen tarjonta on suurin maakuntakeskuksessa Vaasassa.

Pohjanmaan alkutuotantoa leimaavat erityisalat. Turkistarhaus on keskittynyt pääosin Vaasan pohjoispuolelle sekä Korsnäsiin ja kasvihuoneviljely sekä perunanviljely puolestaan Vaasan eteläpuolelle. Myös luonnonmukainen tuotanto on Pohjanmaalla yleisempää kuin keskimäärin Suomessa. Viljanviljelyä ja sikataloutta on erityisesti Kyrönmaalla. Alueella on myös muita maakuntia vahvempi kalatalous.

Alueella on runsaasti virkistys- ja retkeilyreittejä, kuten vaellusreittejä, luonto- ja kulttuurireittejä, veneily- ja melontareittejä sekä hiihtolatuja ja moottorikelkkareittejä. Meren rannalla on runsaasti hyviä uimarantoja. Alueella ollaan kehittämässä erityisesti luontomatkailua.

Pohjanmaan asemaa maan aluerakenteessa leimaa Vaasan seudun merkitys yhtenä Länsi-Suomen ja Suomen puoleisen Merenkurkun keskuksena. Pohjanmaa on osa Keskipohjan–Merenkurkun käytävää, ja sillä on meriraja Västerbottenin lääniin Ruotsissa. Sijainti Pohjanlahden rannikolla luo välittäjäaseman sekä pohjois-etelä –suunnassa että kansainvälisesti länsi-itä –suunnassa. Pohjanmaan maakunta koostuu kolmesta toiminnallisesta kaupunkiseudusta: Vaasanseudusta, Pietarsaaren seudusta ja Suupohjan rannikkoseudusta.

Vaasanseutu

Vaasanseutu käsittää sekä Vaasan seutukunnan että Kyrönmaan seutukunnan. Vaasanseudun vahvuuksia ovat korkeatasoiset, monipuoliset koulutuspaikat, monipuolinen elinkeinorakenne, kansainväliset yhteydet ja elinvoimainen maatalous. Alueella voidaan hyödyntää kaupungin ja maaseudun yhteistyötä.

Vaasanseudulla on kattava ja monipuolinen liikenneverkosto. Tieyhteyksistä tärkeimmät ovat rannikon suuntainen valtatie 8 ja siitä erkanevat valtatie 3 ja 16/18. Vaskiluodon satamasta on laivayhteys Ruotsin puolelle. Vaasan lentokentältä on lentoyhteydet Helsinkiin ja Tukholmaan. Alueelta on hyvät tietoliikenneyhteydet ulkomaille Merenkurkun kaapeliyhteyden johdosta.

Asutus on keskittynyt kuntakeskuksiin. Useassa kunnassa on viime aikoina kaavoitettu merenläheisen asumisen alueita. Vaasan kaupungin työpaikkaomavaraisuus 128,8 % (vuonna 2004), on maamme korkeimpia. Alueen teollisuus on voimakkaasti erikoistunutta ja kansainvälisesti suuntautunutta. Tärkeimpiä teollisuudenaloja ovat elektroniikka-, energia-, metalli-, moottori- ja muoviteollisuus (ABB, Wärtsilä Finland, KWH-yhtymä ja Kemira). Seudulle on ominaista pienet alihankintayritykset. Pohjalaisen yrittäjyyden voima korostuu menestyvien pk-yritysten runsaudessa. Maataloudessa on erikoistuttu Vaasan pohjoispuolella turkistarhaukseen ja Kyrönmaalla sikatalouteen.

Kaupalliset palvelut ovat sijoittuneet kuntien ydinkeskustaan. Vaasassa kaupungin ydinkeskustan lisäksi on kaupallisten palvelujen alue valtatie 8:n varressa Kivihaassa. Kyrönmaalla Tervajoelle on keskittynyt valtakunnallisestikin merkittävää autokauppaa.

Maakuntakeskuksella Vaasalla on koulu- ja opiskelukaupunkina vuosisataiset perinteet. Vaasassa toimivat seitsemän korkeakoulua (Vaasan yliopisto, Åbo Akademi, Svenska handelshögskolan, Vaasan ammattikorkeakoulu, Svenska yrkeshögskolan, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen koulutus ja Taideteollisen korkeakoulun ja Vaasan yliopiston yhteinen laitos Länsi-Suomen muotoilukeskus Muova) ovat kehittäneet korkeakoulutusta ja tutkimusta mm. jo vuonna 2001 toimintansa aloittaneen Vaasan korkeakoulukonsortion avulla. Yliopistolta kaupungin keskustan läpi Vaasan lentoasemalle ulottuvalle vyöhykkeelle on keskittynyt merkittävä osa alueen yritystoimintaa, kaupallisia palveluja sekä koulutusta ja osaamista. Pietarsaari on vahva koulutuspaikkakunta. Åbo Akademilla on lastenpedagogiikan yksikkö Pietarsaareissa ja Svenska yrkeshögskolanilla on puolestaan yksiköt sekä Pietarsaareissa että Uudessakaarlepyyssä.

Pietarsaaren seutu

Pietarsaaren seutukunta on luonteva viiden kunnan kokonaisuus. Pietarsaaren seutukunnan sijainti Pohjanmaan rannikkovyöhykkeellä on luonut alueelle oman identiteetin, kulttuurin ja elinkeinopohjan. Seutukunnan vaikutusalue ulottuu pohjoisessa Kokkolaan ja etelässä Vaasan seudulle. Seudun keskus on suomalaisessa mittakaavassa rakenteeltaan tiivis Pietarsaaren kaupunki. Muissa kunnissa asutus on hajaantunut pienempiin kuntataajamiin ja kyliin. Toinen seudun kaupungeista on Uusikaarlepyy. Lisäksi seutuun kuuluvat Kruunupyyn, Luodon ja Pedersören kunnat.

Seudun liikenteellinen saavutettavuus on hyvä. Tärkeimmät tieyhteydet ovat rannikon suuntainen valtatie 8 sekä valtatie 19, joka tarjoaa yhteydet Seinäjoen ja Tampereen suuntaan. Pännäisten asema tarjoaa seudulle

rautatieyhteyden muualle maahan. Kruunupyyn lentokenttä palvelee sekä kotimaan että ulkomaan lentoyhteyksiä. Leppäluodon satama palvelee rahtiliikennettä.

Seudun merkittävä vahvuusalue on teollisuus. Vahvoja aloja ovat massan ja paperin valmistus (UPM Wisaforest), elintarviketeollisuus, veneteollisuus sekä metalli-, kumi- ja muoviteollisuus. Perinteisesti alueen teollisuus on ollut kansainvälistä. Seudun maatalous ja tätä myötä myös maaseutu on varsin elinvoimaista. Maataloudessa on panostettu myös luomutuotantoon. Yksi tärkeä maatalouden tuotantohaara on turkistarhaus.

Suupohjan rannikkoseutu

Suupohjan rannikkoseutu sijaitsee Pohjanmaan rannikkovyöhykkeellä ollen Pohjanmaan maakunnan eteläisin seutukunta. Seudun muodostavat Kristiinankaupunki, Kaskisten kaupunki ja Närpiön kaupunki. Seutukunnan vaikutusalue ulottuu pohjoisessa Vaasan seudulle ja etelässä Satakuntaan. Tärkein seudun läpi kulkeva päätie on etelä–pohjoissuuntainen valtatie 8. Ylimaakunnallisesti tärkeä yhteys on tavaraliikennerautatieyhteys Seinäjoelta Kaskisiin. Alueen erityispiirteisiin kuuluvat seudun syväsatamat Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa. Kaskisten satama on voimakkaasti kasvava vienti- ja tuontisatama. Syväsatamien ohella seudulla on lukuisia kala- ja pienvenesatamia. Kaskisten Ådskärin kalasatama on maamme suurin. Maataloudessa on Närpiössä erikoistuttu lasinalaisviljelykseen (erityisesti tomaatin kasvatukseen) ja Kristiinankaupungissa perunanviljelyyn.

Suupohjan rannikkoseudulle sijoittuu kaksi puukaupunkia, Kristiinankaupunki ja Kaskinen. Kristiinankaupunki on säilynyt parhaiten ja yhtenäisimpänä pohjalaisista puukaupungeista. Valtakunnankin tasolla Kristiinankaupunki on historiallisesti ja kulttuurisesti ainutlaatuinen vanha merenkulku- ja puukaupunki. Kaskinen on Suomen pienin kaupunki ja valtakunnantason tuonnin ja viennin yhteyspaikka. Kaskinen on leimallisesti teollisuuskaupunki Oy Metsä-Botnia Ab:n ympärille rakentuneen metsäteollisuuden ansiosta. Vuonna 2005 Kaskisissa on aloittanut toimintansa M-real oy:n kemihierretedhas, joka on maailman suurin ja uudenaikaisin. Närpiö on alueen suurin kaupunki, jonka keskustan palvelutaso on korkea. Se on myös maan ainoa yksikielinen, ruotsinkielinen, kaupunki.

Suupohjan rannikkoseudun merenrantavyöhykettä leimaa pitkä suojelu- ja virkistysaluevyöhyke. Suuri osa vyöhykkeestä kuuluu Närpiöstä Kristiinankaupunkiin ulottuvaan Natura 2000 –alueeseen. Vyöhyke on myös osa kansainvälistä Merenkurkun Ruotsin ja Suomen rannikot yhdistävää matkailureittiä eli Aurinkoreittiä.

3.8 Liikenne

Maakunnan muuhun maahan ja Eurooppaan yhdistävät Eurooppa-statuksen saaneet pääliikenneväylät E8 (vt 8) pohjois-eteläsuunnassa ja E12 (vt 3) luoteis-kaakkosuunnassa. Valtatie 3, joka kuuluu TEN-verkostoon, sekä valtatie 16/18, 13 ja 19 yhdistävät maakunnan sisämaahan ja pääkaupunkialueeseen. Logistisesti tärkeitä ovat lisäksi Kaskisten satamaan johtava kantatie 67 ja Pietarsaaren satamaan johtava kantatie 68. Maantieverkosto on Pohjanmaalla logistisesti erittäin tärkeä. Pohjanmaalta on myös hyvät tietoliikennetyöt ulkomaille, joita täydentää Merenkurkun kaapeliyhteys.

Rataverkon merkitys sekä rahti- että matkustajaliikenteessä on keskeinen varsinkin maakunnan pohjoisosassa. Suomen päärata, Pohjanmaan rata, kulkee Uudenkaarlepyyn, Pedersören ja Kruunupyyn kautta mahdollistaen toimivat ja nopeat junayhteydet etelään ja pohjoiseen Pännäisten asemalta. Vaasasta on myös rautatieyhteys Seinäjoen kautta Helsinkiin. Vaasan ja Seinäjoen välillä oleva rataosuus on kuitenkin vielä sähköistämättä, mikä vaikeuttaa nopeiden suorien junayhteyksien luomista Helsinkiin. Vaasan rata on ensisijaisesti henkilöliikennerrata. Seinäjoelta Kaskisiin kulkeva yksiraiteinen sähköistämätön ratayhteys toimii kokonaan tavaraliikennerratana.

Kansainvälisissä yhteyksissä lentoliikenne näyttää tärkeää roolia. Maakunnassa on kaksi lentokenttää Vaasan ja Kruunupyyn kentät, jotka kuuluvat TEN-lentokenttä –verkostoon. Vaasan lentoasema on kansainvälinen ja sieltä on suorat reittilennot Helsingin lisäksi Tukholmaan. Vaasan lentoasema oli vuonna 2005 sekä kansainvälisen liikenteen että tavaraliikenteen määrällä mitattuna Suomen neljänneksi suurin.

Matkustajamäärät ovat nykyään kasvavia. Esimerkiksi vuonna 2005 ne kohosivat 300 000 matkustajaan. Myös lentorahtikuljetukset lisääntyvät koko ajan ja monet alueen yritykset ovat riippuvaisia niistä. Kruunupyyn lentoasema palvelee Pietarsaaren seudun lisäksi Kokkolan seutua.

Maakunnassa on neljä syväsatamaa, jotka sijaitsevat Kristiinankaupungissa, Kaskisissa, Vaasassa ja Pietarsaareissa. Satamilla on merkitystä niin kansainväliselle tavaraliikenteelle kuin matkustajaliikenteelle. Matkustajaliikennettä kulkee lähinnä Vaasan satamasta, kun taas muut satamat ovat selkeästi keskittyneet tavaraliikenteeseen. Pohjanmaalla on pitkistä rannikosta johtuen lukuisia kalasatamia ja kalastuksen tukikohtia. Lukuisat vierasvenesatamat ovat tärkeitä erityisesti maakunnan matkailun kehittämiseksi.

3.9 Tekninen huolto

Jätehuolto

Alueen jätehuoltoyhteistyö on kehittynyt pitkälle eikä Pohjanmaan maakunnassa ole enää toiminnassa kaatopaikkoja. Alueella toimii kolme alueellista jätehuoltoyhtiötä (Oy Stormossen Ab, Oy Ekorosk Ab ja Oy Botnjarosk Ab). Keskitetty laitosmainen jätehuolto toimii Stormossenin ja Ekoroskin alueilla Vaasan ja Pietarsaaren seuduilla. Suomen oloissa erittäin hyvin keskittyneen jätehuoltoyhteistyön myötä mm. jätteiden toimittaminen hyötykäyttöön on sujuvaa.

Alueen teollisuusjätteestä hyödynnetään 60 %. Hyödynnettävä jäte on pääosin metsäteollisuuden puujätettä ja energiatuotantolaitoksilta syntyvää jätettä, kuten lentotuhkaa.

Vesihuolto

Pohjanmaalla 99 % asutuksesta on liittynyt säännöllisen valvonnan alaisiin vesijohtoverkostoisiin. Alueella talousveden hankinta perustuu pääasiassa pohjaveteen. Alueen talousvedestä noin 50 % on pohjavettä ja noin 50 % on pintavettä. Talousvettä toimittavista laitoksista pintavettä raakavetenä käyttää vielä Vaasan kaupungin vesilaitos ja Pietarsaaren kaupungin vesilaitos. Vaasan vesilaitos käyttää raakavetenään Kyrönjoen vettä ja Pietarsaaren vesilaitos Ähtävänjoen vettä.

Jätevesihuolto

Pohjanmaan maakunnan asukkaista 70 % asuu kiinteistöissä, jotka on liitetty yleisiin viemärlaitoksiin. Jätevedet johdetaan keskitetysti käsiteltäviksi kaikissa kuntakeskuksissa lukuun ottamatta Maksamaata. Alueellamme on 4 (Kristiinankaupunki, Pietarsaari, Vaasa, Vähäkyrö) ylikunnallista jätevedenpuhdistamoa, 8 jätevedenpuhdistamoa, joissa käsitellään yhden kuntakeskuksen lisäksi yhden tai kahden kyläkeskuksen jätevedet sekä 4 kyläkohtaista puhdistamoa. Tulevaisuudessa osa pienistä ja vanhoista jätevedenpuhdistamoista todennäköisesti poistuu käytöstä, kun jätevedet saadaan johdettua siirtoviemäreitä pitkin käsiteltäviksi suurempiin ja tehokkaampiin puhdistamoihin. Ylikunnallisia siirtoviemärihankkeita ollaan suunnittelemassa.

Kiinteistökohtaisia jätevedenpuhdistamoita arvioidaan maakunnassamme olevan tällä hetkellä vasta muutama sata. Jätevesihuollossa tavoitteena on laajentaa taajamien viemäriverkostoja niin, että niiden läheisyydessä oleva haja-asutus saadaan liitettyä yleiseen viemäriverkostoon. Kaukana yleisistä viemäriverkostoista olevan haja- ja loma-asutuksen (erityisesti vesistöjen välittömässä läheisyydessä olevan) jätevesienkäsittelyä on tavoitteena parantaa rakentamalla kiinteistökohtaisia tai muutaman kiinteistön yhteisiä jätevesien maaperäkäsittelykenttiä ja pienpuhdistamoita.

Energiahuolto

Teollisuus ja energiantuotanto ovat keskittyneet rannikolle, jossa toimivat metsäteollisuuden suuret yksiköt (Kaskinen ja Pietarsaari) ja alueen kivihiilivoimalaitokset (Kristiinankaupunki ja Vaasa). Pietarsaaren voimalaitos on maailman suurin puuta ja turvetta käyttävä voimalaitos. Ilman laadun mittaukset osoittavat, että hajuhaittoja voidaan edelleen havaita sellutehtaiden ympäristössä.

Bioenergian osuus Pohjanmaalla energiahuollossa on vielä vähäinen, mutta sen osuus kasvaa tulevaisuudessa. Korsnäsissa, Närpiössä, Kristiinankaupungissa ja Luodossa on tuulivoimaloita. Rannikon hyvät tuuliolosuhteet luovat hyvät edellytykset myös tuulivoiman lisäämiselle.

3.10 Kulttuuriympäristö

Pohjalainen rakennettu kulttuuriympäristö on omintakeinen ja muusta maasta erottuva. Pitkään yhtäjaksoisena säilyneestä asutuksesta kertovat lukuisat kiinteät muinaisjäännökset ja jokilaaksojen aukeat viljelymaisemat. Pohjanmaan kulttuurimaisemalle luonteenomaiset piirteet saivat alkunsa jo 1600-luvun nauhamaisista jokivarsialueista. Rannikolle 1600-luvulla perustetut puukaupungit (Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vaasa, Kaskinen ja Kristiinankaupunki) keskittyivät jokisuistoihin korostaen vesiliikenteen merkitystä. Myös huvila-asutus, joka on maan vanhinta, antaa oman leimansa kulttuurimaisemaan.

Tänä päivänä olemassa oleva rakennuskanta on Suomen vanhinta, mutta kansainvälisesti katsottuna erittäin nuorta. Pohjanmaalla on vielä paljon vanhaa rakennuskantaa verrattuna muuhun Suomeen ja arvokkaaksi luokiteltuja kyläkokonaisuuksia (esim. Härkmeren kylä Kristiinankaupungissa). Pohjalaisten puukaupunkien yhtenäinen kaupunkirakenne ja rakennuskanta ovat säilyneet paremmin kuin sisämaan puukaupunkien, joten ne ovat merkittäviä valtakunnallisen rakennetun kulttuuriperinteen edustajia. Vanhojen pohjalaisten rannikkokaupunkien puukaupunginosat ovat säilyneet suhteellisen hyvin. Parhaiten ja yhtenäisimpänä säilynyt pohjalainen puukaupunki on Kristiinankaupunki, joka säilyi ainoana kaupunkina tulipalolta. Laajoja kokonaisuuksia on säilynyt myös Kaskisissa ja Pietarsaaressa.

Maaseutu pohjalaistaloineen ja latomaisemineen sekä saaristo viljelys- ja laidunympäristöineen on edelleen pohjalaista kulttuuriympäristöä. Myös kylien historialliset ominaispiirteet etenkin rannikolla ja saaristossa näkyvät vielä, vaikka kylät ovat ajan myötä yhdenmukaistuneet.

Merenkurkun saaristo, Kyrönjokivarsi ja viljelylakeudet sisältyvät ympäristöministeriön julkaisemaan luetteloon Suomen 27 kansallismaisemasta. Härkmeri, Övermalax-Åminne, Björköby, Söderfjärden, Kyrönjokilaakso, Vöyrinjokilaakso ja Vanha Vaasa sisältyvät ympäristöministeriön vuonna 1993 julkaisemaan luetteloon valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista.

3.11 Sosiaaliset ominaispiirteet

Valtakunnallisten tilastojen valossa Pohjanmaan maakunta voi hyvin. Maakunnan työttömyysaste on jo pitkään ollut maan alhaisimpia, syntyvyys on maan keskitasoa korkeampi ja Pohjanmaan väestö elää terveempänä, tyytyväisempänä ja pitempään kuin väestö Suomessa keskimäärin. Monipuolisen luonnonympäristön lisäksi maakunnan erityispiirteitä on ruotsinkielinen ja suomenkielinen kulttuuri, joita rikastuttavat muut kulttuurit.

3.12 Pohjanmaan erityispiirteet

Alueen luonto on maamme oloissa erityislaatuinen ja monimuotoinen. Maankohoaminen rannikolla on nopeaa, 6–8 mm vuodessa, muuttaen jatkuvasti rannikon elinympäristöjä ja maisemaa muodostaen erinomaiset puitteet luonnon monimuotoisuudelle. Nopeinta maankohoaminen on Merenkurkussa UNESCO:n maailman luonnonperintökohteen alueella, jossa maankohoaminen on 8–8,5 mm vuodessa, ja uutta maata syntyy noin 1 km² vuodessa.

Maakunnan merellisen sijainnin ja kapean rannikon suuntaisen muotonsa johdosta merellisen ilmaston vaikutus ulottuu lähes koko maakunnan alueelle. Rannikolla on myös auringonpaistetunteja enemmän kuin muualla Suomessa. Pääosa Suomen kasvihuonekurkuista ja -tomaateista tuotetaan Pohjanmaan rannikolla. Myös luonnonmukainen tuotanto on Pohjanmaalla yleisempää kuin muualla Suomessa. Laadullisesti ja määrällisesti Suomen parhaimpia viljasatoja saadaan Kyrönmaalla.

Alueen topografia on tasainen. Topografiasta johtuen joet ovat herkkiä tulvimaan. Alueella esiintyy lumensulamistulvia keväisin, mutta myös kesä- ja syysateet voivat aiheuttaa vedenpintojen äkillisen nousun, kuten tapahtui kesällä 2004 Oravaisissa ja Vöyrillä.

Alueen elinkeinohistoria näkyy kulttuurimaisemassa jokilaaksojen laajoina viljelylakeuksina. Kyrönjoen, Laihianjoen, Maalahdenjoen ja Vöyrinjoen kulttuurimaisemat ovat valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Maakunnan rakennuskanta on Suomen vanhinta. Erityisen paljon vanhoja pohjalaistaloja on säilynyt Laihialla. Pohjalaisten puukaupunkien yhtenäinen kaupunkirakenne ja rakennuskanta ovat säilyneet paremmin kuin sisämaan puukaupunkien. Puukaupunkien lisäksi rannikolla on useita yhtenäisenä säilyneitä kyläkokonaisuuksia, joista valtakunnallisesti merkittäviksi on luokiteltu

Härkmeren kylä ja Björköby. Rannikon erikoispiirteinä ovat kylien ulkopuolelle sijoittuvien kalasatamien rantavajarivistöt. Myös huvila-asutus on maan vanhinta.

Pohjanmaa on vahvan ja monipuolisen teollisuuden maakunta. Tärkeimpiä teollisuudenaloja ovat energia-, metalli- ja sähkötekniinen teollisuus, elektroniikka- ja tietoteollisuus, puunjalostusteollisuus, kemian-, muovi- ja veneteollisuus, elintarviketeollisuus sekä palvelualat ja matkailu). Alue on maailman pohjoisin moniteollisuuden alue. Suurteollisuudelle on lisäksi ominaista vahva suuntautuminen vientiin, ja sen ympärille syntynyt alihankintayritysten verkosto. Yritysten tiheys on Pohjanmaalla maan kärkeä.

- * Maankohoaminen
- * Erityislaatuinen ja monimuotoinen luonto
- * Pitkä rantaviiva ja saaristo
- * Pohjanlahden avomerialue on Itämeren puhtaimpia alueita
- * Merellinen ilmasto ja muuta maata suurempi auringonpaistetuntien määrä
- * Alueen topografian tasaisuus ja jokien tulvaherkkyys
- * Rikas rakennusperintö ja kulttuurimaisema (puukaupungit, pohjalaistalot, kylät ja kalasatamat, huvila-asutus)
- * Maailman pohjoisin moniteollisuuden alue
- * Turkistarhaus ja kasvihuoneviljely
- * Alueellinen jätehuolto

Taulukko 1. Pohjanmaan erityispiirteet.

3.13 Ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet

Happamoituminen on Pohjanmaan rannikon erityisongelma. Maaperää, vesistöjä ja elollista luontoa rasittava happamoituminen on alueella peräisin sekä maaperästä että ilman epäpuhtauksista. Merestä maankohoamisen myötä muodostuneita happamia sulfaattimaita, alunamaita, on Pohjanmaan rannikolla runsaasti (yli 100 000 ha). Sulfaattimaita työstettäessä vapautuu maaperästä happamuus. Happamuudesta johtuvia ongelmia esiintyy jokien alajuoksulla ja jokisuistoalueilla. Alunamaiden aiheuttama vesistöjen happamuus on alueemme ehkä vaikein vesiensuojeluongelma, jonka näkyvimpänä seurauksena ovat ajoittain toistuvat laajat kalakuolemat. Ongelmallista on lisäksi valuma-alueilta jokivesien mukana tulevien ongelmien kasaantuminen jokien alajuoksuille ja jokisuistoihin. Koska valuma-alueista vain alajuoksut kuuluvat Pohjanmaan maakuntaan, ovat vaikutusmahdollisuudet vähäiset.

Alueen jokien suurin ongelma happamuuden lisäksi on rehevyys, mikä johtuu ravinteiden lisääntymisestä vesistöissä. Suurin ravinnekuormitus vesistöihin tulee maa- ja metsätaloudesta. Merialueen kuormituksesta suurin osa tulee jokivesien mukana. Myös kalankasvatus verkkoaltaissa kuormittaa suoraan merialueita.

Turkistarhaus on keskittynyt rannikolle, mutta on tärkeä koko maakunnassa. Turkistarhojen ympäristöongelmia ovat erityisesti ravinnepestöt pinta- ja pohjavesiin, ammoniakkipäästöt ilmaan, haju- ja hygieniahaitat sekä turkiseläinten lanta. Olemassa olevat pohjavesialueilla sijaitsevat turkistarhat aiheuttavat suurimman riskin. Pohjavesialueilla olevia turkistarhoja ollaan siirtämässä ja uudet turkistarhat ohjataan taajamien ja pohjavesialueiden ulkopuolelle.

Alueen eteläosassa on erikoistuttu perunanviljelyyn sekä lasinalaisviljelyyn. Ongelmana on, että perunanviljelystä ja kasvihuoneilta tulevaa jätettä varten ei ole alueella käsittelymenetelmää eikä -paikkaa.

Pohjavesivarat ovat jakautuneet epätasaisesti rannikkoseudulla. Pohjanmaalla on pulaa sekä hyvälaatuisesta pohjavedestä että rakentamiseen soveltuvista soravaroista. Alueen talousvedestä vain noin puolet on pohjavettä. Kun pohjavettä ja soraa saadaan samoista harjumuodostumista, syntyy pohjavesien suojelun ja luonnonsoran käytön välille ristiriitaa. Yhdyskuntien vesilaitoksista pintavettä käyttävät vielä raakavetenään Vaasan vesilaitos (Kyrönjoki) ja Pietarsaaren vesilaitos (Ähtävänjoki). Ongelmana on pintavesien herkkä saastumisriski.

Pohjanmaan asukkaista vielä 30 % asuu kiinteistöissä, joita ei ole liitetty yleisiin viemärlaitoksiin. Haja- ja loma-asutuksen jätevedet ovat maatalouden jälkeen suurimpia vesistöjen fosforikuormittajia yhdessä teollisuuden kanssa. Jätevesien käsittelyn tehostaminen parantaa vesistöjen vedenlaatua.

Vesistöön liittyvien ympäristöongelmien hallintaan tarkoitettujen ympäristötukien kuten maatalouden erityisympäristötukien ja haja-asutusalueen jätevesihuollon järjestämiseen liittyvien tukien hyödyntämistä tulee lisätä mm. tiedottamisella.

Pohjanmaalla on kattava liikenneverkosto, mutta alueen saavutettavuus maanteitse, rautateitse, lentoteitse ja meritse saattaa heikentyä, koska infrastruktuuria ei ole kehitetty samassa tahdissa elinkeinoelämän tarpeiden, maankäytön muutosten ja liikenteen kasvun kanssa. Valtion infrastruktuurin rakentamisen jälkeensä jääneisyys vaikeuttaa merkittävästi kuntien mahdollisuutta tarjota kilpailukykyisiä ja houkuttelevia sijoittumispaikkoja elinkeinoelämälle. Tämä vaikeuttaa myös muuta pitkäjänteistä maankäytön suunnittelua. Saavutettavuusongelmat ovat suuri uhka koko alueen kilpailukykyyn kehittämiseksi osana globaaleja markkinoita. Maakunnan liikenteen heikkouksia ovat harvat poikittaisyhteydet ja sähköistetyt rautatieyhteyden puuttuminen Vaasan ja Seinäjoen välillä.

- * Happamoituminen
- * Tulvauhka
- * Puutetta sekä hyvälaatuisesta pohjavedestä että rakentamiseen soveltuvista soravaroista
- * Pintavesien saastumisriski. Alueen talousvedestä on pintavettä vielä 50 %.
- * Hajakuormitus (maatalous, haja- ja loma-asutus)
- * Pohjavesialueilla sijaitsevat turkistarhat
- * Kulttuurimaiseman muuttuminen
- * Valuma-alueiden ongelmien kasaantuminen jokien alajuoksuille ja jokisuistoihin
- * Liikenteen heikkouksia ovat Vaasan radan sähköistyksen puuttuminen ja epävarmuus matkustajalaivayhteyden jatkumisesta Ruotsiin

Taulukko 2. Pohjanmaan ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet.

Ilmastonmuutos on uusin ympäristöhaaste. Maapallon ilmasto on muuttumassa nopeammin kuin kertaakaan yli 10 000 vuoteen. Ilmastonmuutoksen seurauksena Suomen keskilämpötilan arvioidaan nousevan 4–6 astetta lähimmän sadan vuoden aikana ja keskimääräisen sademäärän kasvavan 15–25 %. Etenkin talven

lämpötilojen ja sademäärien ennustetaan nousevan ja sään ääri-ilmiöiden lisääntyvän. Vaikka ilmastonmuutoksella arvioidaan yleensä olevan haitallisia vaikutuksia, sillä voi olla myös myönteisiä vaikutuksia, joita ovat esim. termisen kasvukauden piteneminen ja talvimerenkulun helpottuminen.

Ilmastonmuutos koskettaa yhteiskuntaa laajasti ja pitkälle tulevaisuuteen. Alueidenkäytössä ilmastonmuutokseen varautumista ja sopeutumista vaativat sadannan kasvu, nykyistä voimakkaampi tuulisuus, rankkasateiden ja myrskyjen lisääntyminen, pohjavesi- ja jäätymisolosuhteiden muutokset sekä nykyistä laajemmat tulvat. Laajat tulvat lisäävät myös maalta tulevaa kuormitusta vesistöihin. Lämpenemisestä johtuvaa merenpinnan nousua tasoittaa rannikolla maankohoaminen. Tuulisuuden lisääntyminen lisää kuitenkin tulvariskiä rannikkoalueella.

Ennakolta tulviin voidaan parhaiten varautua ottamalla tulvat huomioon maankäytössä. Uusi rakentaminen ohjataan pois tulvaherkiltä alueilta. Alueella ollaan kartoittamassa tulva-alueita.

Maakunnan kilpailukyvyyn ja väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeitä ovat laadukas ympäristö ja luonnonvarat. Elinympäristön terveellisyys, turvallisuus, rauhallisuus ja luonnonläheisyys kuuluvat yhä vahvemmin elämän laatuun. Tulevaisuuden haasteena on ns. hiljaisten alueiden kartoittaminen maakunnan alueelta.

Alueen luonnon- ja kulttuuriympäristöjen monipuolisuus tarjoaa hyvät mahdollisuudet vapaa-ajanvietolle ja luonto- ja kulttuurimatkailulle.

Maa- ja metsätaloudessa ja haja-asutusalueilla on haasteena toimia entistä tehokkaammin vesistöjen hajakuormituksen vähentämiseksi sekä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Haja- ja loma-asutuksen jätevesihuollon järjestämistä varten on kehitetty mm. erilaisia jäteveden pienpuhdistamoita.

Puhtaat vesistöt ovat yksi Suomen erityisistä voimavaroista. Pintavesien laadun parantamiseksi on alueidenkäyttöä tärkeää suunnitella valuma-aluekohtaisesti, jotta koko valuma-alueelta tulevat haitalliset vesistövaikutukset saadaan minimoitua. Pohjanmaan kolmen maakunnan haasteena on yhteistyö ja toimintojen yhteensovittaminen erityisesti Kyrönjoen ja Ähtävänjoen valuma-alueilla, koska Vaasan ja Pietarsaaren vesilaitokset ottavat vielä raakavetensä näistä joista.

4. Arviointiprosessi

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointiprosessissa on edetty suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointia koskevan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Prosessille perustan on muodostanut maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS).

Keväällä 2006 asetettiin Pohjanmaan liiton sisäinen valmisteluryhmä ja poikkihallinnollinen mm. keskeisten viranomaisten edustajista (Pohjanmaan liitto, Länsi-Suomen ympäristökeskus, Pohjanmaan TE-keskus, Länsi-Suomen lääninhallitus, Pohjanmaan kauppakamari, Pohjanmaan taidetoimikunta, Rannikko-Pohjanmaan yrittäjät ja Vaasan tiepiiri) muodostettu SOVA-ryhmä. SOVA-ryhmä kokoontui valmisteluprosessin aikana kuusi kertaa. Se ohjasi ympäristöselostuksen laadintaa ja avusti toimintalinjatasen arvioinnissa.

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointia on konsultoinut Suunnittelukeskus Oy. Konsultointi on toteutettu Länsi-Suomen Allianssin yhteistyönä, ja sen tavoitteena on ollut muodostaa yhteismitallisia käytäntöjä maakuntaohjelmien vaikutusten arviointiin. Ohjelman valmisteluvaiheisiin liittyneen konsulttituen lisäksi osallistujaliittojen kesken järjestettiin laajempi vaikutusten arvioinnin työpajatilaisuus 2.5.2006, jolloin maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnin ja ympäristöselostuksen valmistelun keskeisiä kysymyksiä käsiteltiin ja linjattiin siihen osallistuvien maakuntien kesken.

Ohjelman luonteen mukaisesti sen vaikutustarkastelut on tehty yleisellä tasolla, ohjelman toimintalinjatasolla ja keskitytty merkittävimiksi arvioituihin vaikutuksiin. Vaihtoehtotarkastelussa on päädytty tarkastelemaan

SOVA-laissa mainittuja vaihtoehtoja eli maakuntaohjelman ja sen 0-vaihtoehtojen vaikutuksia. Ohjelman vaikutusten arvioinnin vertailukohtaksi on otettu ympäristön nykytila, koska 0-vaihtoehto (ympäristön todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta) ei ole realistinen ja on vaikeasti määriteltävissä. Kehitystä tapahtuu joka tapauksessa suunnittelemattomasti tai suunnitelmallisesti jonkun toisen tahon eteenpäin viemänä. Tarkastelulla on pyritty saamaan korostetusti esiin ne positiiviset vaikutukset, joihin ilman ohjelmaa ei olisi mahdollista päästä.

Mahdollisina vaikutuksina on tarkasteltu

- 1) Ekologisia vaikutuksia
- 2) Sosiaalisia vaikutuksia
- 3) Taloudellisia vaikutuksia
- 4) Kulttuurisia vaikutuksia
- 5) Alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia

Ekologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset sekä alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset ovat SOVA-lain edellyttämiä. Lisäksi on arvioitu taloudelliset vaikutukset, koska ne on nähty tärkeiksi johtuen maakuntaohjelman luonteesta.

Ympäristöselostus on laadittu virkamiestyönä Pohjanmaan liitossa. Pääasiallisena tausta- ja lähdemateriaalina erityisesti Pohjanmaan ympäristön nykytilaa kuvattaessa on ollut maakuntakaavaehdotuksen kaavaselostus ja Ympäristön tila Länsi-Suomessa –raportti. Kirjoitustyössä on hyödynnetty myös mm. kaupunkiseuduttaisia aluerakennesuunnitelmia, Vaasanseudun liikennejärjestelmäsuunnitelmaa, Suomen aluerakenteen ja alueiden käytön kehityskuvaraporttia (Suomen ympäristö 31/2006) sekä useita muita lähteitä.

Laaditun aikataulun mukaisesti tavoitteena on, että maakuntahallitus hyväksyy maakuntaohjelmaluonnoksen ja siihen liittyvän ympäristöselostuksen 16.10.2006. Nähtävillä asettamisesta kuulutetaan 16.10.2006 maakunnan lehdissä. Maakuntaohjelman kuulutus ja asiakirjat ovat esillä neljä viikkoa sekä liiton virastossa että liiton internetsivulla (www.obotnia.fi). Maakuntaohjelmasta ja ympäristöselostuksesta voivat esittää mielipiteensä kirjallisesti kaikki asiasta kiinnostuneet nähtävillä oloajan kuluessa.

Maakuntaohjelmaluonnoksesta sekä ympäristöselostusluonnoksesta pyydetään lausunnot Länsi-Suomen ympäristökeskukselta ja muilta alueella toimivilta viranomaisilta, alueen kunnilta, naapurimaakuntaliitoilta sekä muilta yhteistyötahoilta. Lausunnonantoaikaa on 3 viikkoa (16.10.–3.11.2006). Maakuntaohjelma- ja ympäristöselostusluonnoksesta saatujen lausuntojen ja muun palautteen perusteella asiakirjoja viimeistellään maakuntahallituksen kokoukseen 20.11.2006. Maakuntaohjelma ja siihen liittyvä ympäristöselostus toimitetaan maakuntavaltuuston hyväksynnän 4.12.2006 jälkeen sisäasiainministeriöön.

5. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2007- 2010 vaikutusten arviointi

5.1 Merkittävimmät vaikutukset toimintalinjoittain

Ympäristövaikutusten arvioinnissa kiinnitetään päähuomio maakuntaohjelman neljän toimintalinjan tärkeimpiin kehittämiskokonaisuuksiin. Toimintalinjakohtaista vaikutusten arviointia varten listattiin ensin toimintalinjoihin sisältyvien tärkeimpien kehittämiskokonaisuuksien sekä myönteiset että kielteiset ekologiset, sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset taulukoiksi, joita hyödynnettiin lopullisessa arvioinnissa.

Toimintalinja 1: Innovaatiojärjestelmän ja osaamisen kehittäminen

Maakuntaohjelmassa esitettyjen innovaatiojärjestelmää ja osaamista kehittävien toimenpiteiden positiiviset vaikutukset ovat pääasiassa taloudellisia, mutta myös sosiaalisia, kulttuurisia, alue- ja yhdyskuntarakenteellisia sekä ekologisia. Innovaatiojärjestelmän laajentaminen koskemaan koko maakuntaa ja kärkitoimialojen kehittäminen myös maaseudulla edistävät tasapainoista alue- ja yhdyskuntarakennetta. Määrätietoinen ja tavoitteellinen yhteistyö ja työnjako keskeisten toimijoiden välillä lisäävät kilpailukykyä sekä vähentävät epätarkoituksenmukaista toimintaa ja hukkainvestointeja.

Pohjanmaan vahvuutena oleva monipuolinen elinkeinorakenne ja sen kehittämiseksi esitetyt panostukset turvaavat tasaisen taloudellisen kasvun ja kehityksen. Myös monipuolinen koulutusjärjestelmä edesauttaa elinkeinoelämän ja työllisyyden myönteistä kehitystä. Taloudellisen kasvun ja hyvän työllisyyden ansiosta väestön tulotaso nousee ja siten myös väestön hyvinvointi paranee. Hyvä taloudellinen tilanne ja työllisyys kasvattavat puolestaan kuntien verotuloja ja sitä kautta mahdollistaa hyvinvointipalvelujen tuottamisen. Myös alueen monipuolinen toimialarakenne ja voimakas yrittäjähenkisyys edistävät hyvää työllisyyttä. Ohjelmassa esitetyillä toimenpiteillä, joilla edistetään nuorten ja naisten työllistymistä, ikääntyvän työväestön kohtaamista, ns. hiljaisen tiedon siirtoa ja aktiivista työperäistä maahanmuuttopolitiikkaa, on sekä sosiaalisia, taloudellisia että kulttuurisia positiivisia vaikutuksia. Naisten ja nuorten työllisyyteen panostavilla toimenpiteillä on lisäksi positiivisia vaikutuksia sekä hyvinvointiin että alueen tasapainoiseen kehittämiseen. Hiljaisen tiedon siirrolla ja ikäjohtamisen hyödyntämisellä on positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia tuovat suomalaiseen yhteiskuntaan integroituneet maahanmuuttajat, jotka lisäävät yhteiskunnan monikulttuurista avoimuutta ja tervehdyttävät geeniperimää. Innovaatiojärjestelmän ja osaamisen kehittäminen, verotulojen kasvu ja hyvin toimivat hyvinvointipalvelut edistävät Pohjanmaan hyvää imagoa, joka omalta osaltaan vaikuttaa taloudelliseen kehitykseen myönteisesti.

Yrittäjyyttä edistävillä ja yritystoimintaa kehittäville toimenpiteille panostetaan erityisesti uusien kasvuyritysten synnyttämiseen kärkitoimialoilla (energia-, sähkö-, metalli-, vene- ja muovi-, media- ja puutuoteala). Suurin osa kehitettävistä kärkitoimialoista on sellaisia, jotka eivät kuormita ympäristöä, mikä on myönteistä ekologiselta kannalta. Alueella voimakkaasti kehittyvän ympäristötekniologian avulla pystytään entistä paremmin hyödyntämään olemassa olevia paikallisia raaka-aineita.

Taloudellisia ja sosiaalisia kielteisiä vaikutuksia voi aiheutua siitä, että työvoima ja työpaikat eivät kohtaa. Toisaalta globalisaatio saattaa aiheuttaa äkillisiä kielteisiä muutoksia elinkeinorakenteessa, koska päätökset esimerkiksi suurimpien kansainvälisten yritysten sijainnista tehdään Suomen ulkopuolella ja siksi tällä voi olla suuret kerrannaisvaikutukset Pohjanmaan alihankintaverkostoon. Alueen kehityksen voi estää myös voimavarojen ja resurssien hyödyntämättömyys. Henkilöstöresurssien vähäisyys ja huono henkilöstöjohtaminen houkuttelevat varhaiseen työstä pois siirtymiseen ja sitä kautta tiedon ja kokemuksen hyödyntämättömyyteen. Nurkkakuntaisuuskin voi muodostua todelliseksi esteeksi alueen kehitykselle.

Nopea toimintojen keskittyminen ja yhteistyön puute voivat johtaa hallitsemattomaan maankäyttöön ja rakentamiseen. Toimintojen keskittyminen tietyille alueille voi vääristää tonttien ja asuntojen hintatasoa. Toisaalta toimintojen ja palvelujen liian nopea kasvu ja keskittyminen voivat aiheuttaa liikenteellisesti ja yhdyskuntarakenteellisesti ennalta arvaamattomia vaikutuksia. Liian tehokas ja yksipuolinen hyödyntäminen uusissa kasvuklustereissa voi olla ennalta arvaamaton uhka.

Nopea teknologinen kehitys saattaa johtaa väestön kahtiajakoon ja tiettyjen väestönsien syrjäytymiseen ja aiheuttaa siten kielteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Myös yhteistyön ja yhteisymmärryksen puute saattavat heikentää maakunnan imagoa ja vaikuttavat negatiivisesti väestön kehitykseen.

Toimintalinja 2: Saavutettavuuden, tasapainoisen aluerakenteen ja hajautetun energiatuotannon kehittäminen

Saavutettavuuden, tasapainoisen aluerakenteen ja hajautetun energiatuotannon kehittämisen tavoitteeseen sisältyvillä kehittämiskokonaisuuksilla ja toimenpiteillä on sekä ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia, kulttuurisia että alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia.

Saavutettavuutta ja tasapainoista aluerakennetta kehittäville toimenpiteillä on positiivisia ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia, kulttuurisia ja alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Ohjelmassa esitetyillä liikenneverkkojen ja logistiikan kehittämiseen liittyvillä toimenpiteillä lisätään alueen saavutettavuutta ja edistetään kestävästä kehitystä tukevaa yhdyskuntarakennetta ja logistisesti tehokasta alueiden käyttöä. Hyvät liikenneyhteydet edistävät kansainvälisyyttä ja kulttuurivaihtoa, ja mahdollistavat ihmisten liikkuvuuden ja sosiaaliset verkostot. Hyvä saavutettavuus lisää kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta, ja alueen vetovoimaisuutta työ- ja asuinpaikkana. Toimintalinjan erityistavoitteisiin sisältyvällä tavoitteella, jonka mukaan turvataan nopeat tietoliikenneyhteydet maakunnan kaikissa osissa, on myös alueen tasa-arvoisuuteen liittyviä positiivisia vaikutuksia. Nopeita tietoliikenneyhteyksiä voidaan hyödyntää asumisen ja työpaikkojen sijoittumisessa ja esim. sosiaali- ja terveydenhoidon palveluissa. Ympäristön laadun paranemista ja liikenneturvallisuutta edistää toteutuessaan raskaan liikenteen lisääntyvä siirtyminen maanteiltä rautateille. Liikenneturvallisuuksuunnitelmat lisäävät liikenneturvallisuutta, millä on myönteisiä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia.

Monipuolisen energian tuotannon kehittäminen on maakunnan keskeisin prioriteetti. Tavoitteena on edistää uusiutuvan pienimuotoisen energian tuotannon kehittämistä ja käyttöä. Biopolttoaineiden kehittämällä ja jakeluverkon luomisella on ekologisia positiivisia vaikutuksia. Taloudellisia positiivisia vaikutuksia saavat aikaan energiateknologian innovaatiot, jotka turvaavat myös tulevaisuudessa häiriöttömän energian tuotannon. Merkittävä taloudellinen vaikutus on myös sillä, että Vaasan seudulla sijaitseva Suomen merkittävin energiateknologian klusteri takaa alueellisen, valtakunnallisen ja kansainvälisen kilpailukykyyn.

Toimintalinjaan kohdistuu monia uhkia, jotka toteutuessaan aiheuttavat negatiivisia ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia, kulttuurisia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Alueen liikennejärjestelmän kehityksen jälkeenjääneisyys (valtakunnallisten päätösten seurauksena) ja liikennejärjestelmän rappeutuminen ovat uhka alueelliselle kehitykselle. Vähenevät liikenneinvestoinnit heijastuvat negatiivisesti talouselämään, vähentävät alueen kilpailukykyä sekä heikentävät liikenneturvallisuutta. Huonot liikenneyhteydet estävät työvoiman liikkuvuutta ja kulttuurista kanssakäymistä. Nopeiden junayhteyksien puuttumisella on merkittäviä negatiivisia vaikutuksia aluerakenteeseen ja koko alueen imagoon ja aluekehitykseen. Sähköistetyn radan puute Vaasan ja Seinäjoen välillä siirtää kuljetuksia edelleen pyörille, ja on esteenä raiteilla olevan tavaraliikenteen kehitykselle. Merenkurkun laivaliikenteen loppuminen tai harveneminen vaikeuttaa elinkeinoelämän ja kulttuurin vuorovaikutusta ja kehittymistä.

Toimintalinja 3: Sosiaalisen pääoman kehittäminen

Toimintalinjan kehittämiskokonaisuuksilla on pääasiassa positiivisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia, mutta myös myönteisiä ekologisia, kulttuurisia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Toteutuessaan maakuntaohjelma lisää tasa-arvoa ja tasapuolista maakunnan kehittämistä.

Uudet toimintatavat, eri toimijoiden yhteistyö sekä tietoteknologia tuovat taloudellisia säästöjä ja mahdollistavat palveluiden tuottamisen myös jatkossa. Tietoyhteiskunta tuo palvelut lähelle asiakkaita ja mahdollistaa sellaisetkin palvelut, jotka eivät muuten olisi mahdollisia. Palvelurakenteen muutokset ja eri sektoreiden yhteistyö takaavat palveluiden saatavuuden sekä palveluiden tuottamisen entistä paremmin asiakkaan tarpeet huomioon ottaen. Lähellä asiakasta tuotetut palvelut vähentävät liikkumistarvetta, ja ne edistävät siten myönteisiä ekologisia vaikutuksia.

Sosiaalinen pääoma on yksi Pohjanmaan erityispiirteistä ja vahvuuksista. Korkea sosiaalinen pääoma lisää yrittäjyyttä ja muuta yhteiskunnallista toimintaa ja aktiivisuutta. Hyvinvoivat ihmiset ovat kiinnostuneita myös ympäristöstä ja kulttuurista, ja haluavat osallistua ja vaikuttaa asioihin. Ihmisten sosiaalinen ja fyysinen hyvinvointi heijastuu myös työelämään ja sitä kautta aikaansaa taloudellisia positiivisia vaikutuksia. Toimintalinjan yhtenä erityistavoitteena on edistää lasten ja nuorten kaikkinaista hyvinvointia. Ohjelmassa lasten ja nuorten liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksien lisäämiseksi esitetyt toimenpiteet edistävät sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä ja ehkäisevät syrjäytymistä. Myös määrätietoinen panostaminen ennaltaehkäisevään työhön ehkäisee huono-osaisuutta ja syrjäytymistä, ja aikaansaa kustannussäästöjä. Sekä viranomaisten että kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö edistää uusien toimintamallien käyttöönottoa.

Yhteiset kohtaamisareenat lisäävät sosiaalista pääomaa. Sosiaalista pääomaa vahvistaa myös toimijoiden yhteistyö ja sen myötä syntyvät yhteiset käytännöt. Lisääntyvä monipuolinen kulttuuritarjonta vahvistaa alueen identiteettiä ja yhteenkuuluvuutta. Toteutuessaan maakuntaohjelma lisää tasa-arvoa ja tasapuolista maakunnan kehittämistä, mikä edistää myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia.

Julkisten määrärahojen väheneminen on todellinen uhka hyvinvointipalveluiden kehittämislle ja maakuntaohjelman toteutumiselle. Myös osaavan henkilöstön vaje on uhka taloudelliselle ja ihmisten hyvinvoinnille sekä terveydelle. Voimakas yhteisöllisyys ja avoimuuden puute voivat johtaa valheelliseen kuvaan alueen hyvinvoinnista. Toisaalta uudistusvastarinta, kaavoihin kangistuminen ja nurkkakuntaisuus saattavat hidastaa tai estää tarvittavien toimenpiteiden käyttöönottoa.

Toimintalinja 4: Luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin edistäminen

Toimintalinjan kehittämiskokonaisuuksilla on ekologisten vaikutusten lisäksi sosiaalisia, taloudellisia, kulttuurisia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Pohjanmaan luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi keskitytään ympäristöosaamisen ja tietämyksen lisäämiseen, luonnon yhdenmisen käytön ja hoidon kehittämiseen, vesistöjen tilan parantamiseen sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden turvaamiseen ja edistämiseen.

Kestävän kehityksen vakiintuminen osaksi alueellisten toimijoiden ja asukkaiden arkipäivää on tulevaisuuden haaste. Ympäristötietoisuuden lisääntyminen edistää kestävän kehityksen toimintatapojen muotoutumista, ja mahdollistaa toimintojen optimaalisen sijoittumisen. Alueen asukkaiden ympäristötietoisuuden tilan parantumisella on positiivinen vaikutus ympäristöön. Ympäristötietoisuuden lisääntyminen vahvistaa myös ihmisten ympäristösuhdetta ja identiteettiä sekä luo ympäristömyönteisyyttä. Panostaminen lasten ja nuorten ympäristökasvatukseen vaikuttaa siihen, että tulevaisuuden toimijoista ja päätöksentekijöistä kasvaa ympäristövastuullisia. Vahva ympäristötietoisuus tukee siten tietoista päätöksentekoa. Ympäristöosaamisen vahvistuminen luo edellytyksiä mm. uusille ympäristöteknologisille innovaatioille, jotka tuovat positiivisia ekologisia vaikutuksia ja taloudellisia hyötyjä. Ympäristöön tehdyt taloudelliset panostukset kääntyvät positiivisiksi vaikutuksiksi pitkällä aikavälillä, ja tämä lisää myös Pohjanmaan myönteistä imagoa.

Aluerakenteen kehittäminen kestävän kehityksen mukaisesti on taloudellisesti, ekologisesti ja toiminnallisesti pitkällä aikavälillä järkevää. Ylimaakunnallinen ja -kunnallinen yhdyskuntatekninen yhteistyö jäte- ja vesihuollossa vähentää ympäristöhaittoja. Ylimaakunnallisen vesihuoltoverkoston kehittäminen tukee kestävää yhdyskuntarakennetta ja turvaa talousveden saannin myös kriisi- ja poikkeustilanteissa. Kestävä luonnonvarojen käyttö takaa luonnonvarojen riittävyyden myös tulevaisuudessa.

Valuma-aluekohtaiset tulva-aluekartoitukset ja niiden pohjalta tehdyt suunnitelmat mahdollistavat tulvien ja ympäristöriskien hallinnan sekä minimoivat yhdyskuntataloudelliset kustannukset. Suunnitelmien toteuttaminen vähentää suurtulvien aiheuttamia vahinkoja asutukselle ja elinkeinoille tulvaherkillä alueilla.

Luontomatkailun ja -yrittäjyyden kehittämisellä kestävän kehityksen ehdoilla on positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Luontomatkailu ja -yrittäjyys lisäävät alueen vetovoimaisuutta ja kilpailukykyä. Kestävä ja hyvin suunniteltu luontomatkailu ehkäisee herkän luonnon kulumista ja monipuolistaa virkistysmahdollisuuksia.

Resurssien väheneminen ympäristösektorilta voi olla uhka luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin edistämislle. Jos taloudelliset resurssit eivät riitä esim. ympäristökasvatuksen järjestämiseen, johtaa se pitkällä aikavälillä ympäristötietoisuuden vähenemiseen ja ihmisten välinpitämättömyyden suhtautumiseen ympäristöä ja ympäristöasioita kohtaan. Resurssien väheneminen ympäristösektorilta johtaa myös asiantuntevuuden ja toimintojen häviämiseen eikä ns. hiljainen tieto pääse välittymään uusille osajille.

Puutteellinen varautuminen ilmastonmuutokseen lisää ympäristökatastrofien riskejä. Ilmaston muutoksen aiheuttamista ennakoimattomista katastrofeista erityisesti tulvilla on taloudellisia, yhdyskuntaan ja

turvallisuuteen liittyviä negatiivisia vaikutuksia. Riittämätön varautuminen ennakkoon poikkeuksellisiin tulvatilanteisiin lisää riskejä. Tulva aiheuttaa asuinympäristön laadun heikkenemisen sekä turvallisuusriskin.

5.2 Pohjanmaan maakuntaohjelman 2007–2010 vaikutukset

Maakuntaohjelma painottaa tasa-arvoa ja tasa-arvon edistämistä yleisesti. Ohjelmassa on tietoisesti otettu lapset ja nuoret kohderyhmäksi sekä korostettu ennaltaehkäisyä hyvinvoinnin kehittämisessä. Ohjelmakaudella panostetaan vesien tilan parantamiseen. Pinta- ja pohjavesien tilan parantamiseksi on ohjelmassa esitetty useita toimenpiteitä laajalla rintamalla. Monet ohjelmassa esitetyt asiat, kuten vesien tilan parantamiseksi tehtävät toimenpiteet ovat kuitenkin sellaisia, että tulokset näkyvät vasta pitkän aikavälin kuluttua eivätkä vielä tällä ohjelmakaudella. Jos maakuntaohjelmassa esitetyt toimenpiteet toteutuvat avaintoimialueilla, turvataan niillä osaava työvoima ja alueen kilpailukyky. Useimmat maakuntaohjelman kehittämistoimenpiteistä toteutuvat tavalla tai toisella ja useimmat kehittämistoimenpiteet vaikuttavat laajoilla alueilla. Esimerkiksi innovaatiojärjestelmän ja kärkitoimialojen klustereittainen kehittäminen kattavat koko maakunnan.

5.2.1 Ekologiset vaikutukset

Ohjelmalla on positiivisia ekologisia vaikutuksia, jotka pääasiassa kuitenkin näkyvät vasta pitkän aikavälin päästä. Ympäristötietoisuuden lisääntyminen edistää kestäväen kehityksen toimintatapojen muotoutumista. Ympäristöosaamisen vahvistuminen luo edellytyksiä uusille ympäristöteknologisille innovaatioille, jotka tuovat positiivisia ekologisia vaikutuksia ja taloudellisia hyötyjä. Ympäristöteknologiaa voidaan hyödyntää kotimaisen ja ympäristöystävällisen energian esim. tuulivoiman käytön lisäämisessä sekä päästöjen vähentämisessä. Suurin osa kehitettävistä kärkitoimialoista on sellaisia, jotka eivät kuormita ympäristöä.

Hajakuormituksen vähentäminen parantaa vesistöjen ekologista tilaa ja käyttökelpoisuutta. Ravinnekuormituksen ja happamoitumisen vähentämiskeinojen avulla on mahdollista saavuttaa nykyistä parempi veden laatu ja luonnontaloudellinen tila. Kuormituksen ja happamoitumisen vähentämisellä on vesiluonnon monimuotoisuuden lisäksi positiivisia vaikutuksia alueen kalataloudelliseen käyttöön. Ympäristöön tehdyt taloudelliset panostukset kääntyvät positiivisiksi vaikutuksiksi pitkällä aikavälillä.

Kestävällä pohjalla oleva luontomatkailu nostaa alueen luontoarvoja esiin ja kannustaa niiden vaalimiseen. Hyvä luontomatkailuimago on myös yksi alueen vetovoimatekijä. Luontomatkailulla ei ole merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, kun alueet ja reitistöt suunnitellaan ja infrastruktuuri rakennetaan luonnonympäristön ehdoilla. Maakuntaohjelma ei vaikuta negatiivisesti Natura-alueisiin.

5.2.2 Sosiaaliset vaikutukset

Toteutuessaan maakuntaohjelma lisää tasa-arvoa ja tasapuolista maakunnan kehittämistä, mikä edistää myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Toimiva yhdyskunta ja viihtyisät asuinalueet lisäävät ihmisten hyvinvointia ja virikkeellisuutta. Hyvät liikenneyhteydet mahdollistavat ihmisten liikkuvuuden ja sosiaaliset verkostot. Ennaltaehkäisy, eri toimijoiden yhteistyö sekä yhteiset käytännöt ja kohtaamisareenat vahvistavat sosiaalista pääomaa.

Nuorten ja naisten työllisyyteen panostavilla toimenpiteillä on positiivinen vaikutus alueen tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Korkea sosiaalinen pääoma lisää yrittäjyyttä ja muuta yhteiskunnallista toimintaa ja aktiivisuutta. Hyvinvoivat ihmiset ovat kiinnostuneita myös ympäristöstä ja kulttuurista ja haluavat osallistua ja vaikuttaa. Lasten ja nuorten liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksien lisääntyminen edistää hyvinvointia ja ehkäisee syrjäytymistä.

Palvelurakenteen muutokset ja eri sektoreiden yhteistyö ja osaava henkilöstö takaavat palveluiden saatavuuden. Sekä viranomaisten että kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö edistää uusien toimintamallien käyttöönottoa. Uudet toimintatavat, eri toimijoiden yhteistyö sekä tietoteknologia saavat aikaan taloudellisia säästöjä ja mahdollistavat palveluiden tuottamisen myös jatkossa. Uutta tietoteknologiaa mm. nopeita tietoliikenneyhteyksiä voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveydenhoidon palveluissa.

5.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Yritystoimintojen, innovaatioiden ja osaamisen kehittämiseen panostavilla toimilla maakunnan elinvoimaisuus vahvistuu, mikä luo paremmat taloudelliset edellytykset kehittää mm. hyvinvointipalveluita. Innovaatiojärjestelmän laajentaminen koskemaan koko maakuntaa edistää tasapainoista aluerakennetta ja alueen kehittymistä tasapuolisesti. Monipuolinen koulutusjärjestelmä edesauttaa elinkeinoelämän kehitystä, ja monipuolinen elinkeinorakenne turvaa tasaisen taloudellisen kehityksen. Innovaatiojärjestelmän ja osaamisen kehittäminen, verotulojen kasvu ja hyvin toimivat hyvinvointipalvelut edistävät Pohjanmaan hyvää imagoa, joka omalta osaltaan vaikuttaa taloudelliseen kehitykseen myönteisesti.

Logistiikan kehittämishankkeet (tiet, rautatiet, satamat, Merenkurkun liikenne) parantavat maakunnan rannikkosijaintiin liittyvien vahvuuksien hyödyntämistä vaikuttaen mm. alueellisen kilpailukyvyn paranemiseen. Vesihuollon yhteistyöhankkeet ovat kokonaistaloudellisesti edullisempia kuin esim. vain yhtä kuntaa palvelevan puhdistamon rakentaminen. Energiateknologian innovaatiot, jotka turvaavat häiriöttömän energiansaannin saavat aikaan taloudellisia positiivisia vaikutuksia. Merkittävä taloudellinen vaikutus on myös sillä, että Vaasan seudulla sijaitseva Suomen merkittävin energiategnologian klusteri takaa alueellisen, valtakunnallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn.

5.2.4 Kulttuuriset vaikutukset

Rakennetun ja luonnon ympäristön huomioonottaminen kehittämistoiminnassa edistää maakunnan luonnon- ja kulttuuriperinnön säilymistä. Kulttuuriympäristöjen vaaliminen ja säilyminen varmistavat ihmisen jatkuvuuden tunnetta ja identiteettiä. Myös ympäristötieto edistää kulttuuriympäristöjen hoitoa.

Lisääntyvä monipuolinen kulttuuritarjonta vahvistaa alueen identiteettiä ja yhteenkuuluvuutta sekä lisää sosiaalista pääomaa. Lasten ja nuorten liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksien lisääntyminen edistää kaikkinaista hyvinvointia ja ehkäisee syrjäytymistä. Suomalaiseen yhteiskuntaan integroituneet maahanmuuttajat lisäävät yhteiskunnan monikulttuurista avoimuutta ja tervehdyttävät geeniperimää. Toteutuessaan maakuntaohjelma vahvistaisi paitsi kaksikulttuurisuutta myös monikulttuurisuutta.

5.2.5 Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset

Alue- ja yhdyskuntarakennetta koskevat tavoitteet perustuvat valtioneuvoston vuoden 2000 päätökseen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista sekä maakuntakaavaan. Aluerakenteen kehittäminen kestäväen kehityksen mukaisesti on taloudellisesti, ekologisesti ja toiminnallisesti pitkällä aikavälillä järkevää. Liikenneverkkojen ja logistiikan kehittämiseen liittyvillä toimenpiteillä lisätään alueen saavutettavuutta ja edistetään kestävää kehitystä tukevaa yhdyskuntarakennetta ja logistisesti tehokasta alueiden käyttöä. Hyvät liikenneyhteydet edistävät kansainvälisyyttä ja kulttuurivaihtoa sekä mahdollistavat ihmisten liikkuvuuden ja sosiaaliset verkostot. Hyvä saavutettavuus lisää kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta ja alueen vetovoimaisuutta työ- ja asuinpaikkana.

Innovaatiojärjestelmän laajentaminen koskemaan koko maakuntaa edistää tasapainoista aluerakennetta ja alueen kehittymistä tasapuolisesti. Tietohallintoyhteiskunta tuo palvelut lähemmäksi asiakkaita ja mahdollistaa sellaisetkin palvelut, jotka eivät muuten olisi mahdollisia. Yritystoiminnan kehittäminen ja pk-yritysten sijoittuminen myös maaseudulle ja taajamiin vahvistavat taajamien ja maaseudun elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta. Samoin nopeiden tietoliikenneyhteyksien ulottaminen maakunnan kaikkiin osiin vahvistaa taajamien ja maaseudun elinvoimaisuutta. Myös kunnalliset lähipalvelut ja seudulliset palvelut sekä ylikunnalliset vesihuoltojärjestelyt tukevat maakunnan tasapainoista alue- ja yhdyskuntarakennetta. Ylimaakunnallisen vesijohtoverkoston kehittäminen turvaa talousveden saannin myös kriisitilanteissa ja tukee kestävää yhdyskuntarakennetta. Monipuolinen ja hajautettu energian tuotanto turvaa energiansaannin. Uusiutuvien energialähteiden käyttö parantaa energiahuollon omavaraisuutta ja vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä.

6. Seuranta

Maakuntaohjelman toteutumista aluekehityksen osalta seurataan valtioneuvoston päätöksen mukaisten valtakunnallisessa seurannassa ja arvioinnissa käytettävien sekä maakunnan erityispiirteitä kuvaavien tunnuslukujen avulla.

SOVA-lain myötä edellisen ohjelmakauden vaikuttavuuden arviointiin liitetään näkökulma ohjelman vaikutuksista ympäristöön. SOVA-lain mukaisesti seurannan ensisijaisena tavoitteena on haitallisten ympäristövaikutusten ehkäiseminen ja vähentäminen. Sekä maakuntaohjelman jatkuva arviointi että monivuotisten hankkeiden uusi arviointikäytäntö tukevat tätä tavoitetta. Hankevalmistelussa kiinnitetään huomiota nykyistä perusteellisempaan ympäristövaikutusten arviointiin.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten seuranta on tarkoitus kytkeä Länsi-Suomen ympäristöstrategian ja –ohjelman seurantaan. Vuoden 2006 loppuun mennessä valmistuvan Länsi-Suomen ympäristöohjelman toteutumista tullaan seuraamaan ympäristöä kuvaavien indikaattoreiden avulla. Näitä indikaattoreita on tarkoituksenmukaista hyödyntää myös maakuntaohjelman seurannassa.

Maakuntaohjelman vaikutuksia seurataan vuosittain tehtävän maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman kautta. Maakuntaohjelman vaikutuksia seurataan myös maakuntakaavan toteutumisen kautta.

Ennen seuraavaa maakuntaohjelmakierrosta kootaan perustiedot maakunnan ympäristön tilasta sekä analysoidaan ympäristön tilan muutosta ja arvioidaan maakuntaohjelman vaikuttavuutta.

Seurantajärjestelmä kehitetään jatkuvaksi prosessiksi. Seurannassa keskitytään ainakin merkittävimpiin vaikutuksiin, jotka ovat nousseet esiin ohjelman vaikutusarvioinnissa. Seurantaan kytketään SOVA-ryhmä.

Ympäristöselostus on vaikuttanut maakuntaohjelmaan prosessivaiheessa. Maakuntaohjelmaluonnoksesta saaduissa lausunnoissa pidettiin maakuntaohjelmaa sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti erittäin hyvänä. Erityistä kiitosta sai laaja ja monipuolinen valmisteluprosessi. Monissa lausunnoissa todettiin maakuntaohjelman olevan linjassa eri viranomaisten kansallisten ohjelmien ja EU-ohjelmien valmistelun kanssa. Lausuntojen perusteella maakuntaohjelmaan ja sen ympäristöselostukseen on tehty joitakin tarkennuksia.

7. Tiivistelmä

Maakuntaohjelma on SOVA-lain (200/2005) mukainen ympäristöarviointia edellyttävä ohjelma, jonka toteuttamisen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset tulee selvittää. Arvio ohjelman toteuttamisen ympäristövaikutuksista esitetään ympäristöselostuksessa.

Sova-asetuksen mukaisesti ympäristöselostuksessa kuvattiin ympäristön nykytila, ominais- ja erityispiirteet sekä ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet. Maakunnan merkittävimmät ympäristöhaasteet liittyvät hajakuormituksen vähentämiseen sekä ilmastonmuutoksen hidastamiseen.

Työssä arvioitiin SOVA-lain mukaisesti ekologisia, sosiaalisia, kulttuurisia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Lisäksi arvioitiin taloudellisia vaikutuksia. Maakuntaohjelman vaikutukset arvioitiin toimintalinjatasolla. Nykytilaa pidettiin ohjelman vaikutusten arvioinnin vertailukohtana. SOVA-ryhmä ohjasi ympäristöselostuksen laadintaa ja avusti toimintalinjataso arvioinnissa.

Pohjanmaan maakuntaohjelman arvioidut vaikutukset ovat pääosin myönteisiä. Tärkeiksi maakuntaohjelmassa nousivat liikennehankkeet, joiden toteuttaminen on perusedellytys sekä sosiaalisen hyvinvoinnin että elinkeinoelämän toiminnalle. Energia-asia oli ajankohtainen tällä ohjelmakaudella.

Vaikutusten arviointi ja arvioinnin raportointi suhteutettiin maakuntaohjelman yleispiirteisyyteen. Varsinainen vaikutusten arviointi tulee tapahtumaan ohjelmaa toteuttavien hankkeiden toteutuskelpoisuutta arvioitaessa ja hankkeiden toteuttamiseen mahdollisesti liittyvien lupaprosessien yhteydessä.

Maakuntaohjelman vaikutukset (ekologiset, sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset sekä alue- ja yhdyskuntarakenteelliset) on esitetty myös Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2007–2010.